

DE ZIEL

Hoofdstuk 1 – Een woord dat iedereen kent

Wat is een ziel?

Het is een eenvoudige vraag.

Tenminste, dat dacht ik.

Wanneer iemand mij vroeger gevraagd zou hebben of een mens een ziel heeft, zou ik waarschijnlijk zonder lang nadenken hebben geantwoord:

Natuurlijk.

Een mens heeft een lichaam en een ziel.

Het lichaam is het zichtbare gedeelte. Het lichaam wordt geboren, groeit, wordt ouder en sterft uiteindelijk.

Maar de ziel?

Die leeft verder.

Zo had ik het geleerd.

En ik was bepaald niet de enige.

Wanneer iemand sterft, zeggen we dat zijn ziel naar de hemel is gegaan. We spreken over het redden van zielen. We zingen over onze ziel. We horen dat de ziel het lichaam bij de dood verlaat.

Het klinkt allemaal zo vertrouwd dat bijna niemand meer vraagt:

Waar staat dat eigenlijk?

Die vraag begon mij steeds meer bezig te houden.

Niet omdat ik graag moeilijk doe.

Ook niet omdat ik alles wat ik vroeger geloofde onderuit wilde halen.

Integendeel.

Ik wilde juist weten wat de Bijbel zegt.

En dan gebeurt er iets merkwaardigs.

Soms lees je jarenlang in de Bijbel en zie je vooral wat je hebt geleerd te zien.

Je leest een tekst.

Je herkent bekende woorden.

En bijna automatisch geef je die woorden de betekenis die je altijd hebt gehoord.

Dat kan heel lang goed gaan.

Totdat iemand een eenvoudige vraag stelt.

Of totdat je zelf ineens blijft haken bij een tekst.

Bij mij gebeurde dat met het woord **ziel**.

Ik kende het woord.

Ik gebruikte het woord.

Ik dacht zelfs dat ik wist wat het betekende.

Maar toen ik werkelijk ging zoeken, ontdekte ik iets wat mijn hele denken over de mens, de dood en de opstanding zou veranderen.

De Bijbel zegt namelijk nergens dat de mens een onsterfelijke ziel **heeft**.

Lees die zin nog eens rustig.

Ik zeg niet dat het woord ziel niet in de Bijbel voorkomt.

Integendeel.

Het komt honderden keren voor.

Maar de gedachte waarmee ik was opgegroeid — dat ergens in mijn lichaam een onzichtbaar en onsterfelijk deel woont dat bij mijn dood uit mij vertrekt en zelfstandig verder leeft — kon ik niet eenvoudig in de Schrift terugvinden.

Dat vond ik vreemd.

Want als deze gedachte zo belangrijk is, zou je toch verwachten dat de Bijbel daar heel duidelijk over spreekt?

Je zou teksten verwachten als:

De mens bezit een onsterfelijke ziel.

Of:

Wanneer het lichaam sterft, verlaat de ziel het lichaam en leeft zij bewust verder.

Maar waar staan die teksten?

Ik kon ze niet vinden.

Wat ik wel vond, was iets anders.

En daarvoor moeten we terug naar het begin.

Niet naar Plato.

Niet naar een kerkvader.

Niet naar een catechismus.

Niet naar wat ik altijd had gehoord.

Maar naar de eerste bladzijden van de Bijbel.

De mens wordt gemaakt

In Genesis 2:7 lezen we:

„En de HEERE God formeerde de mens uit het stof van de aardbodem en blies de levensadem in zijn neusgaten; zo werd de mens tot een levende ziel.”

Let goed op wat er staat.

God vormt de mens uit het stof van de aardbodem.

Daar ligt de mens.

Stof.

Materie.

Een gevormd lichaam.

Maar nog geen levende mens.

Dan blaast God de levensadem in zijn neusgaten.

En wat gebeurt er vervolgens?

De tekst zegt niet:

Toen kreeg de mens een ziel.

Er staat:

Toen werd de mens een levende ziel.

Dat is iets totaal anders.

Ik heb dus volgens deze tekst niet een ziel gekregen.

Ik **ben** een levende ziel geworden.

Dat verschil lijkt misschien klein.

Een enkel werkwoord.

Hebben.

Zijn.

Maar soms kan één woord een heel gebouw laten wankelen.

Ik had altijd gedacht:

mens = lichaam + een ziel die daarin woont.

Genesis liet mij iets anders zien:

stof + levensadem = levende ziel.

De ziel is niet een derde onderdeel dat God ergens vandaan haalt en in Adam plaatst.

De ziel is wat ontstaat wanneer God het uit de aarde gevormde lichaam tot leven brengt door Zijn levensadem.

Misschien helpt een eenvoudig voorbeeld.

Rood en blauw vormen samen paars.

Waar was paars voordat rood en blauw werden samengebracht?

Nergens.

Paars zat niet verstopt in rood.

Paars zat ook niet opgesloten in blauw.

Pas wanneer beide samenkomen, ontstaat de kleur paars.

Rood + blauw = paars.

Zo eenvoudig begon ik Genesis 2:7 te lezen.

Stof + levensadem = levende ziel.

Waar was Adams ziel voordat God de levensadem in zijn neusgaten blies?

De vraag is misschien verkeerd gesteld.

Er was nog geen levende ziel.

Adam **werd** een levende ziel.

En dan komt vanzelf een tweede vraag.

Wat gebeurt er wanneer de levensadem wordt weggenomen?

Als rood wordt weggenomen uit paars, blijft paars dan ergens zelfstandig verder bestaan?

Nee.

De samenstelling is verbroken.

En precies daar begon ik te begrijpen waarom de Bijbel zo anders over de dood spreekt dan ik gewend was.

Ik ben een ziel

Toen ik eenmaal zag dat Adam geen ziel kreeg maar een levende ziel werd, begon ik andere teksten op te merken.

In Deuteronomium lezen we over zeventig zielen die naar Egypte trokken.

In Handelingen 2 worden ongeveer drieduizend zielen toegevoegd.

In Handelingen 27 bevinden zich tweehonderdzesenzeventig zielen op een schip.

Wat moeten we ons daarbij voorstellen?

Een schip met tweehonderdzesenzeventig lichamen waarin tweehonderdzesenzeventig onzichtbare zielen wonen?

Natuurlijk niet.

Er waren tweehonderdzesenzeventig **mensen** aan boord.

De zielen waren de mensen.

Ineens werd het heel eenvoudig.

Een ziel kan in de Schrift gewoon een persoon zijn.

Een mens.

Een levend wezen.

Ik heb niet een ziel die Wim heet.

Ik ben Wim.

Ik ben die levende ziel.

Met mijn geschiedenis.

Mijn herinneringen.

Mijn verdriet.

Mijn vreugde.

Mijn teleurstellingen.

Mijn verlangens.

Mijn karakter.

Alles wat ik in mijn leven heb meegemaakt, heeft zijn sporen nagelaten.

De jongen die ik ooit was.

De kerken waarin ik zat.

De vragen die ik stelde.

De antwoorden waarmee ik genoeg probeerde te nemen.

De momenten waarop dat niet meer lukte.

Mijn gezin.

Mijn werk.

Mijn fouten.

Mijn ontdekkingen.

Dat alles hoort bij de levende mens die ik ben.

Bij mijn ziel.

Misschien is dat wel de reden waarom het woord ziel in de Bijbel zo vaak verbonden wordt met gevoelens en ervaringen.

Een ziel kan benauwd zijn.

Een ziel kan verdrietig zijn.

Een ziel kan bitter zijn.

Een ziel kan honger hebben.

Een ziel kan verlangen.

Een ziel kan genieten.

Een ziel kan vermoeid zijn.

Een ziel kan rust vinden.

Dat klinkt ineens helemaal niet als een onzichtbaar, goddelijk deeltje dat tijdelijk in een lichaam gevangen zit.

Het klinkt als een mens.

Een levende, voelende mens.

Zoals u.

Zoals ik.

Maar dan wordt het nog vreemder

Ik ontdekte namelijk dat Genesis het woord ziel al gebruikt voordat Adam wordt geschapen.

Dat had ik nooit gezien.

In Genesis 1 wordt gesproken over levende wezens in het water.

Het Hebreeuwse woord dat daar wordt gebruikt, is **nefesj**.

Ziel.

Dieren worden in de grondtekst levende zielen genoemd.

Dat was lastig.

Niet voor de Bijbel.

Voor mijn leer.

Want als een ziel per definitie een onsterfelijk geestelijk deel van de mens is, wat moet ik dan met dieren die in dezelfde Schrift levende zielen worden genoemd?

Hebben vissen een onsterfelijke ziel?

Heeft een koe een ziel die bij haar dood naar een andere wereld vertrekt?

En een vogel?

Een varken?

Ik moest iets doen wat tijdens mijn hele zoektocht steeds belangrijker is geworden.

Niet proberen de tekst passend te maken bij mijn overtuiging.

Maar mijn overtuiging naast de tekst leggen.

Dat is soms ongemakkelijk.

Want wij denken graag dat we de Bijbel onbevangen lezen.

Maar niemand begint met een leeg hoofd.

We nemen woorden mee.

Preken.

Liederen.

Boeken.

Uitspraken van mensen die we vertrouwen.

Soms zelfs afbeeldingen.

Een mens sterft.

Het lichaam blijft achter.

En een doorschijnende, bijna menselijke figuur stijgt omhoog.

We hebben het misschien honderden keren gezien.

Daardoor kan een beeld zo vertrouwd worden dat we denken dat het uit de Bijbel komt.

Maar een vertrouwd beeld is nog geen Bijbelse waarheid.

Dus stelde ik mijzelf opnieuw de vraag:

Wat is volgens de Schrift een ziel?

Het eerste antwoord werd steeds duidelijker.

Een ziel is een levend wezen.

De levende mens zelf.

En de mens is daarin minder ver verwijderd van de dieren dan mijn oude denken mij had geleerd.

Ook dieren leven.

Ook dieren ademen.

Ook dieren voelen.

Een hond kan bang zijn.

Een dier kan honger hebben.

Het kan pijn ervaren.

Het kan verlangen naar voedsel.

Het kan onrustig zijn.

Het kan tevreden zijn.

Dat zijn zielse ervaringen.

De ziel heeft te maken met het ervaren van het leven.

Met zien.

Horen.

Ruiken.

Proeven.

Voelen.

Met angst en verlangen.

Met verdriet en vreugde.

Met honger en verzadiging.

De ziel is niet het goddelijke stukje in de mens.

De ziel is de levende, ervarende mens.

Een eerste conclusie

Ik was nog maar nauwelijks begonnen met mijn onderzoek en toch moest ik al iets corrigeren.

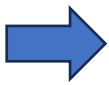
Mijn oude voorstelling was:

Ik heb een lichaam en daarin woont mijn ziel.

Genesis zegt:

God vormde de mens uit stof, gaf hem levensadem en de mens werd een levende ziel.

Ik heb dus niet in de eerste plaats een ziel.

Ik ben een ziel.

Een levende ziel.

Maar als dat waar is, ontstaat er een veel moeilijkere vraag.

Want wat gebeurt er dan met die ziel wanneer de mens sterft?

Ik had altijd geleerd dat juist op dat moment de ziel aan haar werkelijke leven begon.

Het lichaam stierf.

De ziel leefde verder.

Maar inmiddels had ik een probleem.

Want in mijn Bijbel vond ik een tekst die niet zei dat de ziel verder leeft.

Er stond iets wat precies het tegenovergestelde leek te zeggen:

„De ziel die zondigt, die zal sterven.” — Ezechiël 18:4

De ziel zal sterven.

Hoe kan iets wat onsterfelijk is sterven?

Beide kunnen niet tegelijkertijd waar zijn.

Of de ziel is van nature onsterfelijk.

Of de ziel kan sterven.

Ik kon die vraag niet langer ontwijken.

En daarmee begon het werkelijke onderzoek pas.

Want als de ziel niet onsterfelijk is, waar komt die gedachte dan vandaan?

En misschien nog belangrijker:

Wat blijft er dan over van onze hoop wanneer wij sterven?

Het antwoord op die laatste vraag bleek veel groter te zijn dan ik ooit had gedacht.

Want misschien heeft God onze hoop nooit gevestigd op iets onsterfelijks in de mens.

Misschien heeft Hij onze hoop gevestigd op iets wat alleen Híj kan doen.

Opstanding.

Hoofdstuk 2 – Kan een ziel sterven?

Soms staat er een tekst in de Bijbel die zo eenvoudig is dat juist zijn eenvoud een probleem wordt.

Niet omdat de tekst moeilijk te begrijpen is.

Maar omdat wij iets anders hebben geleerd.

Voor mij werd Ezechiël 18:4 zo'n tekst.

„Zie, alle zielen zijn van Mij; zowel de ziel van de vader als de ziel van de zoon zijn van Mij. De ziel die zondigt, die zal sterven.”

De ziel die zondigt, zal sterven.

Ik las het nog een keer.

En nog een keer.

Er stond niet:

Het lichaam van de zondigende ziel zal sterven.

Er stond ook niet:

De ziel zal het lichaam verlaten.

Er stond:

De ziel zal sterven.

Dat leverde een eenvoudig probleem op.

Een onsterfelijke ziel kan niet sterven.

Dat is geen ingewikkelde theologie.

Het woord **onsterfelijk** betekent nu juist dat iets niet kan sterven.

Wanneer ik dus zeg:

„De ziel is onsterfelijk”

en de Schrift zegt:

„**De ziel zal sterven**”,

dan kunnen beide uitspraken niet in dezelfde betekenis waar zijn.

Ik moest kiezen.

Niet tussen twee Bijbelteksten.

Maar tussen een gedachte die ik altijd had geloofd en een tekst die voor mij lag.

Misschien bedoelt de Bijbel iets anders?

Dat was mijn eerste uitweg.

Misschien was Ezechiël 18:4 een uitzondering.

Misschien betekende ziel hier gewoon iets anders.

Dat kan.

Wie serieus Bijbelonderzoek doet, moet voorzichtig zijn met één tekst.

Een woord kan verschillende betekenissen hebben.

Dat geldt in onze eigen taal al.

Neem het woord „bank”.

Ik kan op een bank zitten.

Ik kan geld naar een bank brengen.

Niemand zal bij de eerste zin vragen hoeveel rente mijn zitbank geeft.

De betekenis wordt bepaald door het verband.

Dat geldt ook voor Bijbelse woorden.

Dus ging ik zoeken.

Wat doet de Bijbel zelf met het woord ziel?

En toen werd het probleem niet kleiner.

Het werd groter.

Bileam zegt:

„Mijn ziel sterve de dood van de oprechten.” — Numeri 23:10

De verspieders zeggen tegen Rachab:

„Onze ziel zij voor u om te sterven.” — Jozua 2:14

Simson zegt vlak voor zijn dood:

„Mijn ziel sterve met de Filistijnen.” — Richteren 16:30

In Psalm 56 lezen we:

„Want Gij hebt mijn ziel gered van de dood.”

En Ezechiël herhaalt het nogmaals:

„De ziel die zondigt, die zal sterven.” — Ezechiël 18:20

Steeds opnieuw kwam ik hetzelfde tegen.

Een ziel kan sterven.

Een ziel kan van de dood worden gered.

Er wordt zelfs gesproken over een dode ziel.

Dat laatste zien wij in onze Nederlandse Bijbels niet altijd terug.

Vertalers hebben op verschillende plaatsen gekozen voor woorden als „dood lichaam” of „lijk”.

Dat leest voor ons gemakkelijker.

Ik begrijp die keuze zelfs.

Wanneer ik bij het woord ziel automatisch denk aan een onzichtbaar deel van de mens, klinkt „dode ziel” vreemd.

Een ziel is toch juist datgene wat niet doodgaat?

Maar precies daar ligt het probleem.

Misschien klinkt „dode ziel” voor mij niet vreemd omdat de Bijbel onduidelijk is.

Misschien klinkt het vreemd omdat mijn definitie van het woord ziel niet uit de Bijbel komt.

Dat is een ongemakkelijke gedachte.

Een woord met veel gezichten

Het Hebreeuwse woord dat vaak met ziel wordt vertaald, is **nefesj**.

In het Grieks vinden we **psyché**.

Wie gaat zoeken hoe deze woorden in onze Bijbels zijn vertaald, ontdekt iets opvallends.

Hetzelfde grondwoord kan worden weergegeven met woorden als:

ziel, leven, mens, persoon, wezen.

En soms nog anders.

Dat hoeft niet verkeerd te zijn.

Vertalen is meer dan ieder Hebreeuws of Grieks woord steeds door hetzelfde Nederlandse woord vervangen.

Talen werken nu eenmaal niet zo.

Maar er ontstaat wel een gevaar.

Wanneer een grondwoord op de ene plaats met „ziel” wordt vertaald en op een andere plaats met „persoon” of „leven”, ziet de gewone Bijbellezer niet meer dat in de grondtekst hetzelfde woord staat.

En daardoor kunnen verbanden verdwijnen.

Ik geef een eenvoudig voorbeeld.

Wanneer ik lees dat zeventig **personen** naar Egypte gingen, vind ik dat heel normaal.

Wanneer ik lees dat de **ziel** die zondigt zal sterven, denk ik misschien aan een onzichtbaar deel van de mens.

Maar in beide gevallen kan hetzelfde Hebreeuwse woord worden gebruikt:

nefesj.

Dan wordt de vraag interessant.

Waarom geef ik aan hetzelfde woord in mijn hoofd twee totaal verschillende betekenissen?

Bij „zeventig personen” denk ik aan zeventig complete mensen.

Bij „de ziel die zondigt” denk ik ineens aan een onzichtbaar onderdeel dat ergens in die mens woont.

Doet de tekst dat?

Of doe ik dat?

Die vraag begon mij steeds vaker te achtervolgen.

Niet alleen bij het onderwerp ziel.

Bij mijn hele manier van Bijbellesen.

Hoeveel lees ik werkelijk?

En hoeveel vul ik tijdens het lezen zelf in?

De bril waarmee wij lezen

Niemand leest zonder bril.

Daarmee bedoel ik natuurlijk niet het ding op mijn neus.

Wij lezen vanuit wat we al weten.

Of beter gezegd:

vanuit wat we denken te weten.

Ik ben opgegroeid in een reformatorische omgeving.

Later kwam ik in de evangelische wereld terecht.

Ik heb Bijbelstudies gegeven.

Ik heb onderwijs ontvangen.

Ik heb zelf onderwijs gegeven.

En juist daardoor weet ik hoe gemakkelijk een bepaalde uitleg vertrouwd kan worden.

Je hoort een gedachte tien keer.

Twintig keer.

Honderd keer.

Na verloop van tijd hoor je niet meer:

„Dit is een uitleg van de tekst.”

Je denkt:

„Dit staat in de Bijbel.”

Dat zijn twee verschillende dingen.

Ik begon dat te ontdekken toen ik mijn oude overtuigingen werkelijk naast de Schrift legde.

Niet erboven.

Niet eronder.

Ernaast.

En ik stelde mijzelf een vraag die soms behoorlijk lastig was:

Wim, waar staat dat?

Niet:

Welke dominee heeft dat gezegd?

Niet:

In welke geloofsbelijdenis staat het?

Niet:

Welke bekende Bijbelleraar leert het?

Maar:

Waar staat het?

De onsterfelijke ziel bleek een bijzonder moeilijk onderwerp voor die vraag.

Want hoe meer ik zocht naar een tekst die eenvoudig zegt dat de menselijke ziel onsterfelijk is, hoe stiller het werd.

Ik vond de uitdrukking niet.

Wat ik wel vond, was een opmerkelijke uitspraak van Paulus.

Wie bezit onsterfelijkheid?

Paulus schrijft over God:

„Die alleen onsterfelijkheid heeft.” — 1 Timotheüs 6:16

Alleen.

Dat is een lastig woord.

Voorals wanneer je een uitzondering wilt maken.

Als God **alleen** onsterfelijkheid bezit, hoe kan ik dan tegelijkertijd leren dat ieder mens vanaf zijn bestaan een onsterfelijke ziel bezit?

Misschien zegt iemand:

„Ja, maar de ziel heeft die onsterfelijkheid van God gekregen.”

Dat zou kunnen.

Maar dan wil ik opnieuw dezelfde lastige vraag stellen:

Waar staat dat?

Waar lezen we dat God Adam een onsterfelijke ziel gaf?

Genesis 2:7 zegt het niet.

Daar wordt Adam een levende ziel.

Waar lezen we dat die ziel vanaf dat moment onmogelijk meer kan sterven?

Ik vond het niet.

Sterker nog, ik vond het tegenovergestelde.

„De ziel die zondigt, die zal sterven.”

Langzaam begon ik te vermoeden dat ik twee verschillende verhalen door elkaar had gehaald.

Het ene verhaal kende ik heel goed.

De mens bezit een onsterfelijke ziel.

Het lichaam is tijdelijk.

Bij de dood verlaat de ziel het lichaam.

De ziel leeft bewust verder.

Het lichaam wordt begraven.

Later volgt eventueel nog een opstanding.

Het andere verhaal begon ik in de Bijbel te ontdekken.

God vormt de mens uit stof.

God geeft levensadem.

De mens wordt een levende ziel.

De mens zondigt.

De mens sterft.

Het lichaam keert terug tot stof.

De geest keert terug tot God Die hem gaf.

De dode weet niets.

En God wekt de dode op.

Die twee verhalen lijken op elkaar.

Ze gebruiken zelfs veel dezelfde woorden.

God.

Mens.

Dood.

Leven.

Toekomst.

Maar op één beslissend punt verschillen ze.

In het eerste verhaal bezit de mens iets waardoor hij de dood zelf overleeft.

In het tweede verhaal is de mens voor nieuw leven volledig afhankelijk van God.

Dat verschil is enorm.

Wat sterft er eigenlijk?

Ik begon opnieuw bij Genesis.

Stof.

Levensadem.

Levende ziel.

Misschien kunnen we het zo eenvoudig opschrijven:

lichaam + geest = levende ziel

Niet omdat de Bijbel een wiskundeboek is.

Maar omdat het mij hielp begrijpen wat er gebeurt.

De ziel is het resultaat van de levende mens.

Ik zie.

Ik hoor.

Ik ruik.

Ik proef.

Ik voel.

Ik verlang.

Ik ben bang.

Ik heb verdriet.

Ik geniet.

Ik ben mij bewust van mijn bestaan.

Dat is mijn zielse leven.

Maar wat gebeurt er wanneer de levensbron wordt weggenomen?

Prediker beschrijft de dood als een omgekeerde beweging.

„En het stof terugkeert naar de aarde zoals het was, en de geest terugkeert tot God, Die hem gegeven heeft.” — Prediker 12:7

Het lichaam keert terug naar de aarde.

De geest keert terug naar God.

Maar waar gaat de levende ziel heen?

Die vraag verradt misschien opnieuw mijn oude denken.

Want als de ziel het resultaat is van lichaam en levensgeest samen, hoeft de ziel niet ergens heen.

De levende ziel houdt op een levende ziel te zijn.

De mens sterft.

Vergelijk het opnieuw met iets eenvoudigs.

Een lamp.

Een lamp bestaat.

Er komt elektriciteit bij.

De lamp geeft licht.

Lamp + stroom = licht.

Wanneer ik de stroom uitschakel, waar gaat het licht dan heen?

Naar de kelder?

Naar de hemel?

Zweeft het ergens onzichtbaar verder?

Nee.

Het licht houdt op.

Niet omdat de lamp nooit heeft bestaan.

Niet omdat de elektriciteit nooit heeft bestaan.

Maar omdat de combinatie die licht voortbracht, is verbroken.

Zo begon ik de mens te begrijpen.

Stof.

Gods levensgeest.

Een levende ziel.

Bij de dood wordt die samenstelling verbroken.

Het stof keert terug.

De geest keert terug tot God.

De ziel — de levende, bewuste mens — is dood.

Maar bestaat Wim dan niet meer?

Hier begon mijn gevoel zich met het onderzoek te bemoeien.

Want Bijbelonderzoek kan heel zakelijk lijken zolang het over Hebreeuwse en Griekse woorden gaat.

Nefesj.

Psyché.

Ruach.

Pneuma.

Interessant.

Totdat je je eigen naam invult.

Wat gebeurt er met **Wim** wanneer Wim sterft?

Dan wordt het ineens persoonlijk.

Ben ik dan weg?

Ben ik vergeten?

Is alles wat mijn leven gevormd heeft verdwenen?

Mijn jeugd?

Mijn huwelijk?

Mijn kinderen?

Mijn kleinkinderen?

Mijn werk?

Mijn vragen?

Mijn zoektocht?

Mijn liefde?

Mijn verdriet?

Mijn fouten?

Mijn geloof?

Is dat allemaal niets meer?

Ik begrijp heel goed waarom de gedachte aan een onsterfelijke ziel aantrekkelijk is.

Er blijft iets van mij bestaan.

Iets onaantastbaars.

Iets wat zelfs de dood niet kan bereiken.

Maar toen drong een andere vraag zich aan mij op.

Moet mijn troost werkelijk liggen in iets onaantastbaars in mij?

Of ligt mijn troost in God?

Dat is niet hetzelfde.

Misschien heeft de Bijbel mij nooit geleerd te vertrouwen op mijn onsterfelijkheid.

Misschien heeft de Bijbel mij geleerd te vertrouwen op Gods vermogen om doden levend te maken.

Abraham geloofde in God:

„Die de doden levend maakt en de dingen die niet zijn, roept alsof zij zijn.” — Romeinen 4:17

God raakt mij niet kwijt.

Dat begon voor mij steeds belangrijker te worden.

Mijn voortbestaan hangt niet af van een onsterfelijk onderdeel in mij.

Mijn toekomst hangt af van Hem.

Hij kent mij.

Volledig.

Beter dan ik mijzelf ken.

Mijn hele bestaan is voor Hem niet verloren wanneer ik sterf.

De dode bestaat niet bewust voor zichzelf.

Maar hij is niet vergeten door God.

Jezus zegt over Abraham, Izak en Jakob:

„*Want voor Hem leven zij allen.*” — Lukas 20:38

Let op het verband.

Jezus voert daar geen discussie over de onsterfelijke ziel.

De Sadduceeën ontkennen de **opstanding**.

En Jezus verdedigt de opstanding.

God is de God van Abraham.

God is de God van Izak.

God is de God van Jakob.

Daarom is hun toekomst zeker.

Niet omdat Abraham ergens een onsterfelijk deeltje bezit dat God niet nodig heeft.

Maar omdat God Abraham niet vergeet.

God zal hem roepen.

En wanneer God roept, zal Abraham opstaan.

De tweede conclusie

Daar was mijn tweede conclusie.

De eerste was:

Ik heb niet een ziel. Ik ben een levende ziel.

De tweede werd:

Mijn ziel is niet onsterfelijk. Mijn hoop ligt niet in mijn ziel, maar in God Die doden levend maakt.

En vreemd genoeg maakte die ontdekking mijn toekomst niet kleiner.

Ze maakte God groter.

Want in mijn oude denken gebeurde het belangrijkste bij de dood bijna vanzelf.

De ziel verliet het lichaam.

De ziel leefde verder.

De ziel ging naar haar bestemming.

Natuurlijk speelde God daarin een rol.

Maar de ziel bezat al iets bijzonders.

Onsterfelijkheid.

Nu zag ik iets anders.

De mens sterft werkelijk.

De dood is werkelijk een vijand.

De mens kan zichzelf daar niet uit redden.

Er zit geen verborgen ontsnappingsluik in ons bestaan.

Geen onsterfelijke kern die op het beslissende moment het stervende lichaam verlaat.

Als de mens sterft, is hij volledig aangewezen op God.

En dan klinkt het woord **opstanding** ineens anders.

Niet als een latere aanvulling op een leven dat allang in de hemel verderging.

Niet als het moment waarop een levende ziel haar oude lichaam weer terugkrijgt.

Maar als Gods antwoord op de dood.

De mens is dood.

God maakt levend.

Dat is opstanding.

En misschien begrijpen we nu ook waarom Paulus zoveel gewicht legt op die ene gebeurtenis.

Want hij schrijft iets verbazingwekkends:

„Als er geen opstanding van de doden is, dan is Christus ook niet opgewekt.”

En even later:

„Dan zijn ook zij die in Christus ontslapen zijn, verloren.” — 1 Korinthe 15:13,18

Verloren?

Hoe kan Paulus dat zeggen als zij op dat moment al levend en gelukkig bij God in de hemel zijn?

Waarom zou het ontbreken van een toekomstige opstanding hen verloren doen zijn?

Die vraag liet mij niet meer los.

En daarmee kwam ik bij een ontdekking die mijn hele kijk op het Evangelie veranderde.

Misschien is de opstanding niet een onderdeel van onze hoop.

Misschien is de opstanding onze hoop.

Hoofdstuk 3 – Ziel en geest zijn niet hetzelfde

Ik had een nieuw probleem.

Tot nu toe was mijn ontdekking eigenlijk nog redelijk eenvoudig geweest.

God vormde de mens uit stof.

Hij blies de levensadem in zijn neusgaten.

De mens werd een levende ziel.

En bij de dood keert het stof terug naar de aarde en de geest terug naar God Die hem gegeven heeft.

Maar toen bleef ik met een vraag zitten.

Wat is die geest dan?

Want als de ziel en de geest hetzelfde zijn, zijn we nog niet veel verder.

Dan hebben we misschien alleen het ene woord door het andere vervangen.

Vroeger gebruikte ik de woorden ziel en geest gemakkelijk door elkaar.

Iemand kon diep in zijn ziel geraakt worden.

Maar ook diep in zijn geest.

Iemand kon geestelijk leven.

Maar we spraken ook over zijn zielenleven.

En wanneer iemand stierf, ging zijn ziel naar God.

Of zijn geest.

Het leek allemaal ongeveer hetzelfde te betekenen.

Maar de Bijbel bleek veel nauwkeuriger te zijn.

In Hebreeën las ik:

„Want het Woord van God is levend en krachtig en scherper dan enig tweesnijdend zwaard, en het dringt door tot op de scheiding van ziel en geest.” — Hebreeën 4:12

De scheiding van ziel en geest.

Je kunt alleen twee dingen van elkaar scheiden wanneer ze niet hetzelfde zijn.

Ik kan geen water van water scheiden.

Maar ik kan water van olie scheiden.

Wanneer de Schrift spreekt over een scheiding tussen ziel en geest, moet er dus onderscheid zijn.

De vraag was:

welk onderscheid?

Terug naar de adem

Opnieuw hielp Genesis mij.

God blies de levensadem in Adams neusgaten.

Adem. - Geest. - Wind.

In onze taal zijn dat verschillende woorden.

In de talen van de Bijbel liggen ze veel dichter bij elkaar.

Het Hebreeuwse woord **ruach** en het Griekse woord **pneuma** hebben te maken met wind, adem, lucht in beweging.

Dat is eigenlijk prachtig.

Want wind kun je niet zien.

Ga buiten staan op een winderige dag.

Je ziet de wind niet.

Niemand heeft ooit een handvol wind mee naar huis genomen en op tafel gelegd.

Toch weet je dat de wind er is.

Je ziet de bomen bewegen.

Je voelt de lucht langs je gezicht.

Je hoort de bladeren ritselen.

De wind zelf is onzichtbaar.

Maar zijn werking is zichtbaar.

Zo begon ik het woord geest te begrijpen.

Geest is onzichtbaar, maar wordt gekend door zijn werking.

Jezus gebruikt precies dat beeld wanneer Hij met Nicodemus spreekt.

„De wind waait waarheen hij wil en u hoort zijn geluid, maar u weet niet waar hij vandaan komt en waar hij heen gaat.” — Johannes 3:8

Wind. - Geest.

In het Grieks staat daar hetzelfde woord: pneuma.

Onze vertalers moeten kiezen.

Wind of geest.

Wij zien twee woorden.

De Griekse lezer zag het woordverband onmiddellijk.

En ineens werd Genesis 2:7 nog levendiger voor mij.

Daar lag Adam. - Volledig gevormd. - Een lichaam. - Ogen. - Oren. - Een neus. - Een mond. - Hersenen. - Een hart.

Alles was aanwezig.

Maar Adam zag niets.

Hij hoorde niets.

Hij rook niets.

Hij voelde niets.

Hij dacht niets.

Waarom niet?

Omdat hij niet leefde.

Toen gaf God levensadem.

En Adam werd een levende ziel.

Zijn ogen gingen zien.

Zijn oren gingen horen.

Zijn neus rook.

Zijn lichaam voelde.

Zijn bewustzijn was er.

De geest bracht leven.

De ziel ervoer het leven.

Daar begon voor mij het onderscheid zichtbaar te worden.

De geest is de onzichtbare levenskracht.

De ziel is de ervaring van het leven.

Of nog eenvoudiger:

de geest geeft leven; de ziel beleeft leven.

Mijn ziel voelt

Toen ik vanuit die gedachte opnieuw naar de teksten over de ziel keek, vielen allerlei woorden op hun plaats.

„Benauwdheid van de ziel.”

„Mijn ziel is verdrietig.”

„Bitterheid van mijn ziel.”

„Een hongerige ziel.”

„Een verzadigde ziel.”

„*Mijn ziel verlangt.*”

„*Rust voor uw zielen.*”

Wat hebben al die uitdrukkingen gemeenschappelijk?

Er wordt iets **ervaren**.

Benauwdheid.

Verdriet.

Bitterheid.

Honger.

Verlangen.

Vermoeidheid.

Rust.

Dat zijn geen abstracte theologische begrippen.

Dat is het leven.

Ik hoef niemand uit te leggen wat verdriet is.

Ik kan proberen het te omschrijven.

Maar wie werkelijk verdriet heeft gehad, kent het verschil tussen de uitleg van verdriet en het ervaren ervan.

Hetzelfde geldt voor honger.

Ik kan een wetenschappelijk boek lezen over de behoefte van het menselijk lichaam aan voedingsstoffen.

Eiwitten.

Koolhydraten.

Vetten.

Vitaminen.

Interessant.

Maar daarmee heb ik nog geen honger.

Honger moet je voelen.

Mijn ziel ervaart.

Mijn ziel reageert op wat via mijn zintuigen binnenkomt.

Ik zie iets moois en geniet.

Ik hoor slecht nieuws en word verdrietig.

Ik ruik eten en krijg trek.

Ik voel pijn en trek mijn hand terug.

Ik hoor een stem uit mijn verleden en herinneringen komen boven.

Soms is één geur voldoende om mij tientallen jaren terug te brengen.

Dat is bijzonder.

Je loopt ergens.

Je ruikt iets.

En ineens ben je in gedachten weer een kind.

De situatie is weg.

De mensen van toen zijn misschien al gestorven.

Het huis bestaat misschien niet eens meer.

Maar de geur raakt iets in mij.

Mijn ziel reageert.

Daarom schreef ik ooit in mijn aantekeningen:

Ik ben een ziel, en in dat bestaan zijn de historische elementen aanwezig.

Hoe ouder ik word, hoe meer ik begrijp wat ik daarmee bedoelde.

Ik ben niet alleen de Wim van vandaag.

Mijn hele levensweg reist als het ware met mij mee.

De jongen uit het reformatorische gezin.

De jeugdleider.

De man met vragen.

De man die soms dacht een antwoord gevonden te hebben.

De man die later opnieuw vragen kreeg.

De ondernemer.

De vader.

De opa.

De Bijbelleraar.

De zoeker.

Dat zijn niet allemaal verschillende Wimmen.

Het is mijn geschiedenis.

Mijn leven.

Mijn ziel.

Maar mijn geest?

Nu werd de vraag moeilijker.

Als mijn ziel mijn bewuste ervaring van het leven is, wat doet dan mijn geest?

Paulus schrijft iets opmerkelijks:

„Want wie van de mensen kent de dingen van de mens dan de geest van de mens, die in hem is?” — 1 Korinthe 2:11

Dat zette mij aan het denken.

Er zijn dingen in mij die niemand anders volledig kent.

U kunt naar mij kijken.

U kunt mij horen spreken.

U kunt mijn boek lezen.

Misschien denkt u na een paar honderd bladzijden:

Ik begin die Wim een beetje te kennen.

Dat kan.

Maar u kent mij nooit zoals ik mijzelf ken.

U weet niet iedere gedachte die door mijn hoofd gaat.

U kent niet ieder motief.

Soms zeg ik iets en weet alleen ik waarom ik het precies zo zei.

Misschien weet ik zelfs dat mijn woorden mooier klinken dan mijn werkelijke motief was.

Een ander ziet mijn woorden.

Mijn gezicht.

Mijn gedrag.

Maar mijn geest kent wat in mij omgaat.

Paulus gebruikt dat als vergelijking met God.

Wie kent de dingen van God?

De Geest van God.

Zoals de geest van de mens weet wat in de mens is, zo kent Gods Geest de diepten van God.

Dat betekent niet dat mijn geest een tweede Wim in mij is.

Ik heb niet ergens een kleine onzichtbare Wim rondlopen die mijn gedachten bijhoudt.

Mijn geest is geen afzonderlijke persoon.

Het is mijn geest.

Hij hoort bij mij.

En toch onderscheidt Paulus hem van mijn ziel.

Langzaam begon ik een beeld te zien.

Mijn ziel is sterk verbonden met mijn gevoelens en zintuigen.

Mijn geest met mijn denken, kennen en begrijpen.

Niet alsof we de mens met een mes in drie nette stukken kunnen snijden.

Hier het lichaam.

Daar de ziel.

En in het derde vakje de geest.

Zo werkt een mens niet.

Alles grijpt in elkaar.

Wanneer mijn lichaam pijn heeft, beïnvloedt dat mijn ziel.

Wanneer ik verdrietig ben, kan mijn lichaam daarop reageren.

Wanneer mijn denken verandert, kunnen mijn gevoelens veranderen.

Wij zijn één mens.

Maar binnen die ene mens maakt de Schrift onderscheid.

En dat onderscheid bleek belangrijker te zijn dan ik dacht.

Een zielse mens

Toen kwam ik bij een tekst van Paulus die ik vroeger heel anders las.

„Maar een natuurlijk mens neemt de dingen van de Geest van God niet aan, want ze zijn dwaasheid voor hem.” — 1 Korinthe 2:14

„Een natuurlijk mens.”

Zo staat het in veel vertalingen.

Maar het Griekse woord is **psychikos**.

Herken je het woord?

Psyché.

Ziel.

Letterlijker zouden we kunnen spreken over:

een ziels mens.

Dat klinkt vreemd.

Misschien zelfs een beetje grappig.

Maar Paulus gebruikt het woord niet als compliment.

De zielse mens ontvangt de dingen van Gods Geest niet.

Waarom niet?

Omdat de ziel gericht is op waarneming.

Op wat ik zie.

Wat ik hoor.

Wat ik voel.

Wat ik ervaar.

En daar raakte Paulus iets wat ik ook in mijn eigen geloofsleven begon te herkennen.

Hoe vaak zeggen wij niet:

„Ik voelde Gods aanwezigheid.”

Of:

„Ik voelde helemaal niets.”

„Deze samenkomst deed mij zoveel.”

„Die spreker raakte mij niet.”

„De aanbidding was geweldig.”

„Ik kreeg er kippenvel van.”

Begrijp mij goed.

Gevoel is niet verkeerd.

God heeft ons als voelende mensen gemaakt.

Verdriet is niet verkeerd.

Vreugde is niet verkeerd.

Genieten is niet verkeerd.

Kippenvel is ook niet verkeerd.

 Maar mijn gevoel bepaalt niet wat waar is.

Dat moest ik leren.

En soms opnieuw leren.

Want de ziel is gemakkelijk te overtuigen.

Muziek kan mij raken.

Een goede spreker kan mij meenemen.

Een indrukwekkende zaal kan iets met mij doen.

Duizenden mensen die tegelijk zingen, kunnen een ervaring veroorzaken die ik nooit vergeet.

Maar bewijst mijn ervaring dat wat daar gezegd wordt waar is?

Nee.

Dat is pijnlijk eenvoudig.

Ik kan diep geraakt worden door iets wat niet waar is.

Ik kan huilen bij een verzonnen film.

Ik weet dat de acteurs een rol spelen.

Ik weet dat de persoon op het scherm niet werkelijk gestorven is.

En toch rollen de tranen over mijn wangen.

Mijn verstand weet:

dit is film.

Mijn ziel zegt:

verdriet.

De ziel reageert op de ervaring.

En juist daarom is de ziel geen betrouwbare rechter over waarheid.

„Maar het voelt zo goed”

Ik begon terug te denken aan mijn eigen kerkelijke weg.

In de Christelijke Gereformeerde Kerk was ik overtuigd.

Ik was jeugdleider.

Ik kende de taal.

Ik kende de antwoorden.

Maar jongeren stelden soms vragen.

Eerlijke vragen.

En ik ontdekte dat een vertrouwd antwoord niet altijd een werkelijk antwoord is.

Later kwam ik in de evangelische wereld.

Opnieuw was ik enthousiast.

Misschien zelfs fanatiek.

Jeugdleider.

Oudste.

Bijbelleraar.

Er was warmte.

Beleving.

Enthousiasme.

Er werd gesproken over de werking van de Geest.

Maar ook daar bleven vragen.

Ik had inmiddels antwoorden gevonden op vragen uit mijn reformatorische tijd.

Dat was prachtig.

Maar nieuwe vragen kwamen ervoor in de plaats.

Sommige antwoorden klopten opnieuw niet.

Tenminste, niet wanneer ik de teksten naast elkaar legde.

En daar ontstond een strijd.

Want mijn ziel hield van zekerheid.

Mijn ziel hield van de groep.

Van herkenning.

Van samen geloven.

Van samen zingen.

Van mensen die hetzelfde dachten.

Dat voelt veilig.

Wie wil er nu graag ontdekken dat hij opnieuw vragen moet stellen?

Ik niet.

Werkelijk niet.

Soms wordt mijn zoektocht voorgesteld alsof ik het leuk vind om heilige huisjes omver te schoppen.

Maar wie mij kent, weet beter.

Een huisje waarin je jarenlang hebt gewoond, schop je niet lachend omver.

Je weet wat erin ligt.

Herinneringen.

Mensen.

Vriendschappen.

Een deel van je leven.

Maar wat moet je doen wanneer je tijdens het lezen van de Schrift ontdekt dat de fundering niet ligt waar je dacht dat zij lag?

Blijven zitten omdat het huis zo vertrouwd voelt?

Of opnieuw onderzoeken?

Daar begon ik het verschil tussen ziel en geest niet alleen te **bestuderen**.

Ik begon het te **ervaren**.

Mijn ziel zei soms:

Laat het rusten.

Dit kost je vrienden.

Dit geeft onrust.

Mensen zullen je verkeerd begrijpen.

Je hebt toch een goed geloof?

Waarom altijd die vragen?

Maar het Woord bleef liggen.

En een tekst heeft geen medelijden met mijn vertrouwde gevoel.

Er staat wat er staat.

Geloof is uit het horen

Paulus schrijft:

„Zo is dan het geloof uit het gehoor en het gehoor door het Woord van God.”
— Romeinen 10:17

Dat vind ik steeds mooier.

De ziel wil graag zien.

Voelen.

Ervaren.

Maar geloof komt uit horen.

God spreekt.

En ik leer vertrouwen op wat Hij zegt.

Ook wanneer ik het nog niet zie.

Ook wanneer mijn gevoel achterblijft.

Dat is een totaal andere richting.

De ziel vraagt:

Wat ervaar ik?

De geest vraagt:

Wat heeft God gezegd?

De ziel zegt:

Het voelt waar.

De geest leert vragen:

Is het waar?

Dat verschil heeft mijn hele Bijbelonderzoek veranderd.

Ik wil niet meer in de eerste plaats een tekst zoeken die mijn overtuiging bevestigt.

Ik wil weten wat er staat.

Dat klinkt heel vroom.

In de praktijk is het soms verschrikkelijk lastig.

Want als de tekst iets anders zegt dan ik altijd heb geloofd, ontstaat er spanning.

Mijn ziel houdt niet van die spanning.

Ik wil rust.

Een antwoord.

Een conclusie.

Maar waarheid heeft geen haast omdat ik onrustig word.

Daarom is één zin in mijn leven steeds belangrijker geworden:

 Waarheid vraagt om de bereidheid je eigen overtuigingen opnieuw aan het licht van de Bijbel te leggen.

Ook mijn overtuigingen.

Juist mijn overtuigingen.

Zielig en geestig

Ik heb ooit boven een studie de titel gezet:

Zielig en geestig.

Een beetje spelen met woorden mag.

Maar achter die titel zat een serieuze gedachte.

Wij gebruiken „zielig” voor iemand met wie we medelijden hebben.

En „geestig” voor iemand die grappig is.

In de Bijbel hebben ziels en geestelijk natuurlijk een heel andere betekenis.

Een ziels mens hoeft niet zielig te zijn.

En een geestelijk mens hoeft geen moppen te vertellen.

Het gaat om de bron waarop een mens zich oriënteert.

De zielse mens leeft vanuit wat via zijn natuurlijke waarneming binnenkomt.

Hij ziet.

Hij voelt.

Hij ervaart.

En op basis daarvan beoordeelt hij.

De geestelijke mens leert geestelijke dingen geestelijk te beoordelen.

Niet omdat hij slimmer is.

Niet omdat hij een hogere soort mens is.

Maar omdat God Zijn Geest geeft en Zijn Woord bekendmaakt.

Paulus zegt zelfs dat de dingen van Gods Geest voor de zielse mens dwaasheid zijn.

Dat begrijp ik steeds beter.

Neem de opstanding.

De mens sterft.

Het lichaam vergaat.

Soms is er na honderden jaren niets herkenbaars meer over.

En God zal die mens opwekken?

Mijn natuurlijke waarneming zegt:

onmogelijk.

Mijn ervaring kent alleen mensen die ouder worden en sterven.

Ik heb nog nooit op een begraafplaats gestaan waar ineens alle graven opengingen.

De ziel beoordeelt op basis van ervaring.

Maar geloof hoort God spreken.

En God zegt dat Hij doden levend maakt.

Daar ligt het verschil.

Niet:

ik begrijp hoe God het gaat doen.

Maar:

ik vertrouw Degene Die het zegt.

De derde conclusie

Langzaam kwam ik bij mijn derde conclusie.

De eerste was:

Ik heb niet een ziel. Ik ben een levende ziel.

De tweede:

Mijn ziel is niet onsterfelijk. Mijn hoop ligt in God Die doden levend maakt.

En nu kwam de derde:

Mijn ziel en mijn geest zijn niet hetzelfde. Mijn ziel ervaart het leven; de geest is de onzichtbare kracht waardoor leven, denken en kennen mogelijk zijn.

Dat onderscheid hielp mij.

Maar het bracht ook een nieuwe verrassing.

Want Paulus gebruikt de woorden ziel en geest niet alleen om iets over mijn huidige bestaan te zeggen.

Hij gebruikt ze ook wanneer hij spreekt over mijn toekomstige lichaam.

Ik las een uitdrukking waar ik jarenlang overheen had gelezen:

„Er wordt een natuurlijk lichaam gezaaid, en een geestelijk lichaam opgewekt.”
— 1 Korinthe 15:44

In de grondtekst staat niet eenvoudig „natuurlijk lichaam”.

Er staat:

sōma psychikon.

Een ziels lichaam.

Ik keek naar mijn handen.

Mijn armen.

Mijn benen.

Mijn lichaam.

Dus dit is een **ziels lichaam**?

Wat bedoelt Paulus daarmee?

En toen las ik verder:

„De eerste mens Adam werd tot een levende ziel, de laatste Adam tot een levendmakende Geest.” — 1 Korinthe 15:45

Daar stonden ze opnieuw.

Ziel.

Geest.

Adam.

Christus.

De eerste mens.

De laatste Adam.

En ineens begon ik te vermoeden dat mijn onderzoek naar de ziel mij naar een veel groter onderwerp bracht.

Misschien ging het niet alleen over de vraag wat ik **nu** ben.

Misschien liet Paulus zien wat God van plan is mij te **maken**.

Eerst het zielse.

Daarna het geestelijke.

Niet omdat Gods eerste werk mislukt is.

Maar omdat het eerste nooit het laatste was.

Adam was het begin.

Christus is de bestemming.

Hoofdstuk 4 – Eerst het zielse, daarna het geestelijke

Soms lees je één zin in de Bijbel en merk je pas veel later hoe groot die zin eigenlijk is.

Voor mij werd dat deze:

„Maar het geestelijke is niet eerst, maar het natuurlijke; daarna het geestelijke.”

— 1 Korinthe 15:46

In veel vertalingen staat „het natuurlijke”.

Maar Paulus gebruikt opnieuw het woord dat met **psyché**, ziel, verbonden is.

Het zielse.

Letterlijker gelezen staat er dus:

Niet eerst het geestelijke, maar het zielse; daarna het geestelijke.

Eerst het zielse.

Daarna het geestelijke.

Ik weet niet hoe vaak ik die tekst vroeger heb gelezen.

Maar ik had nooit werkelijk gezien wat Paulus zei.

Er staat een volgorde.

En die volgorde blijkt geen toevalligheid te zijn.

Eerst Adam.

Daarna Christus.

Eerst een levende ziel.

Daarna een levendmakende Geest.

Eerst vergankelijkheid.

Daarna onvergankelijkheid.

Eerst oneer.

Daarna heerlijkheid.

Eerst zwakheid.

Daarna kracht.

Hoe langer ik naar die woorden keek, hoe meer ik begon te vermoeden dat Paulus mij niet alleen iets vertelde over de opstanding.

Hij liet mij kijken naar het plan van God.

Was Adam Gods eindproduct?

Ik had Genesis altijd gelezen alsof God Adam als een volmaakt eindproduct had gemaakt.

Alles was perfect.

De mens was precies zoals God hem voor altijd bedoeld had.

Adam hoefde alleen maar gehoorzaam te blijven.

Maar toen ging het mis.

De slang kwam.

Eva at.

Adam at.

En Gods prachtige plan stortte in elkaar.

Vanaf dat moment moest God als het ware aan een reddingsoperatie beginnen.

Er moest iets worden hersteld.

Er moest iets worden gerepareerd.

Christus kwam om te redden wat er nog te redden viel.

Ik zeg het misschien wat scherp.

Maar zo zag mijn oude voorstelling er in grote lijnen wel uit.

God had plan A.

Adam bedierf plan A.

En daarom kwam Christus.

Misschien zouden weinig christenen het zo hardop zeggen.

Toch wordt het verhaal vaak wel zo verteld.

De zondeval.

Dat ene woord zegt eigenlijk al veel.

De mens stond hoog.

Hij viel.

En sindsdien probeert God hem weer terug te brengen naar de toestand van vóór de val.

Maar toen las ik Paulus.

En Paulus noemt Adam niet de voltooide mens.

Hij noemt hem:

de eerste mens.

Dat woordje **eerste** begon mij bezig te houden.

Als ik tegen u zeg:

„Dit is mijn eerste boek”,

dan zou u kunnen vragen:

„Heb je er daarna nog één geschreven?”

Dat is een logische vraag.

Het woord eerste roept bijna vanzelf de gedachte aan een volgende op.

Paulus noemt Adam de eerste mens.

En vervolgens schrijft hij over:

de tweede Mens.

En:

de laatste Adam.

Adam was dus een eerste.

Niet het eindpunt.

Het begin.

Een levende ziel

Paulus schrijft:

„Zo staat er ook geschreven: De eerste mens Adam is geworden tot een levende ziel, de laatste Adam tot een levendmakende Geest.” — 1 Korinthe 15:45

Daar is Genesis 2:7 opnieuw.

Adam werd een levende ziel.

Dat weten we inmiddels.

Maar Paulus zet daar iets tegenover.

Christus.

De laatste Adam.

Een levendmakende Geest.

Let op het verschil.

Adam **ontvangt** leven.

Christus **maakt levend**.

Adam is een levende ziel.

Christus is een levendmakende Geest.

Adam kan zijn leven niet eens zelfstandig in stand houden.

Hij moet ademen.

Hij moet eten.

Hij moet drinken.

Sluit zijn neus en mond lang genoeg af en Adam sterft.

Geef hem geen water en hij sterft.

Geef hem geen voedsel en uiteindelijk sterft hij.

Adam leeft.

Maar hij is voor dat leven volledig afhankelijk.

Hij is geen bron van leven.

Christus wordt door Paulus totaal anders beschreven.

Levendmakend.

Niet alleen levend.

Leven gevend.

Daar begon ik iets te zien.

Misschien is het verschil tussen Adam en Christus veel groter dan ik altijd had gedacht.

Christus brengt ons niet eenvoudig terug naar Adam.

Als dat Gods doel was, zouden we uiteindelijk weer precies worden wat Adam in Genesis 2 was.

Levende zielen.

Maar Paulus zegt niet:

De laatste Adam herstelt de eerste Adam.

Hij zet beide tegenover elkaar.

De eerste mens.

De tweede Mens.

De levende ziel.

De levendmakende Geest.

Het zielse.

Het geestelijke.

Adam was niet de bestemming.

Christus is de bestemming.

Een gedachte die mij eerst ongemakkelijk maakte

Ik zal eerlijk zijn.

Toen ik deze lijn begon te zien, voelde ik weerstand.

Want als Adam niet Gods definitieve mens was, wat zeg ik dan over God?

Heeft God Adam bewust vergankelijk geschapen?

Heeft God een mens gemaakt die zwak was?

Een mens die kon zondigen?

Een mens die kon sterven?

Mijn oude denken zei onmiddellijk:

Dat kan niet.

God maakte alles zeer goed.

Inderdaad.

Dat staat er.

Maar ik ontdekte dat ik ongemerkt een woord had toegevoegd.

Ik las:

God zag dat alles wat Hij gemaakt had **volmaakt** was.

Maar dat staat er niet.

Er staat:

zeer goed.

Is iets wat goed is altijd definitief?

Een fundering kan zeer goed zijn.

Maar ik wil niet in een fundering wonen.

Een rups kan precies zijn zoals zij moet zijn.

Maar de rups is niet de vlinder.

Een kind kan gezond en prachtig zijn.

Maar wanneer mijn zoon op zijn vijftigste nog steeds in een kinderstoel zit en alleen maar pap eet, zal ik niet zeggen:

„Hij is precies gebleven zoals God hem bedoeld heeft.”

Goed betekent niet automatisch:

eindstadium.

Die gedachte hielp mij.

Adam kon zeer goed zijn als **eerste mens**.

Precies passend bij de plaats die God hem in Zijn plan gaf.

En toch niet de definitieve mens.

Paulus zegt het immers zelf:

„Niet eerst het geestelijke, maar het zielese; daarna het geestelijke.”

Daarna.

God kende het daarna al voordat Adam bestond.

Dat besef veranderde veel.

Geen bedrijfsongeval

In mijn oude studies gebruikte ik een wat ongewoon woord.

Ik schreef dat de dood die via Adam de mensenwereld binnenkwam geen **bedrijfsongeval** was.

Misschien klinkt dat oneerbiedig.

Zo bedoel ik het niet.

Ik probeer iets zichtbaar te maken.

Stel u voor dat een fabriek een prachtige machine bouwt.

De machine wordt aangezet.

Binnen vijf minuten vliegt er een onderdeel af.

De hele machine loopt vast.

De ontwerpers kijken elkaar geschrokken aan.

Dit hadden we niet voorzien.

Nu moeten we repareren.

Dat is een bedrijfsongeval.

Maar is dat werkelijk het beeld dat de Bijbel van God geeft?

God schept Adam.

De slang verschijnt.

Adam zondigt.

En God zegt als het ware:

„Dit had Ik niet zien aankomen.”

Wat nu?

Er moet een oplossing komen.

Christus?

Zou dat kunnen?

De Schrift spreekt over Christus als het Lam dat gekend was vóór de grondlegging van de wereld.

Paulus spreekt over Gods voornemen.

Over Zijn plan.

Over tijden en aeonen.

Over een God Die alles werkt naar de raad van Zijn wil.

En zou de grootste gebeurtenis uit de menselijke geschiedenis — de komst en het werk van Christus — Gods antwoord zijn op iets wat Hem onverwacht overkwam?

Ik kon dat steeds moeilijker geloven.

Christus is geen noodverband.

Geen reparateur die wordt geroepen nadat Adam de machine heeft laten vastlopen.

Christus was niet plan B.

Er is bij God geen plan B.

Dat is een zin waar ik lang over heb nagedacht.

Want een plan B heb je alleen nodig wanneer plan A mislukt.

En als Gods plan kan mislukken, hebben we een veel groter probleem dan de ziel.

Waarom dan eerst Adam?

Maar nu kwam de moeilijke vraag vanzelf.

Waarom?

Waarom eerst het zielse?

Waarom niet meteen het geestelijke?

Als God uiteindelijk mensen onvergankelijk, heerlijk en krachtig wil maken, waarom begon Hij daar dan niet mee?

Waarom Adam?

Waarom zwakheid?

Waarom vergankelijkheid?

Waarom een mens die kon sterven?

Ik zou graag zeggen dat ik op iedere waaromvraag een volledig antwoord heb.

Dat heb ik niet.

En ik wil in dit boek ook niet doen alsof.

Maar Paulus geeft wel een richting.

Hij zegt:

„Er wordt gezaaid in vergankelijkheid, er wordt opgewekt in onvergankelijkheid. Er wordt gezaaid in oneer, er wordt opgewekt in heerlijkheid. Er wordt gezaaid in zwakheid, er wordt opgewekt in kracht.” — 1 Korinthe 15:42-43

Kijk naar de tegenstellingen.

Vergankelijkheid — onvergankelijkheid.

Oneer — heerlijkheid.

Zwakheid — kracht.

Ziels — geestelijk.

Dat is geen willekeurige verzameling woorden.

Er zit een lijn in.

Het eerste maakt het tweede zichtbaar.

Ik begon te denken aan een schilder.

Wanneer een schilder iets lichts wil laten schitteren, kan hij een donkere achtergrond gebruiken.

Niet omdat hij van duisternis houdt.

Maar omdat het licht tegen die achtergrond des te sterker zichtbaar wordt.

Wij weten nauwelijks wat gezondheid is totdat we ziek zijn geweest.

We begrijpen rust anders nadat we uitgeput zijn geweest.

Iemand die nooit honger heeft gekend, beleeft brood anders dan iemand die dagenlang niets heeft gegeten.

En misschien geldt dat ook voor leven.

Hoe leer je werkelijk wat onvergankelijkheid is wanneer je nooit vergankelijkheid hebt gekend?

Hoe begrijp je kracht zonder zwakheid?

Hoe herken je heerlijkheid wanneer je nooit oneer hebt gezien?

Hoe leer je leven kennen wanneer dood voor jou slechts een woord is?

Misschien moest ik stoppen met alleen vragen:

Waarom begon God met Adam?

En een andere vraag stellen:

Wat wil God door Adam heen zichtbaar maken in Christus?

Dat is een totaal andere manier van kijken.

De rups is geen mislukte vlinder

Het beeld uit mijn oude studie bleef bij mij hangen.

Een rups.

Als ik niet weet dat vlinders bestaan, kan ik naar een rups kijken en denken:

Wat een vreemd dier.

Hij kruipt.

Hij zit vast aan de aarde.

Hij eet.

Hij groeit.

Meer niet.

Misschien zou ik hem zelfs een beperkt schepsel noemen.

En dan gebeurt er iets.

De rups verdwijnt.

Later verschijnt een vlinder.

Vleugels.

Kleur.

Vrijheid.

De lucht.

Was de rups een mislukte vlinder?

Nee.

De rups was precies wat zij in die eerste fase moest zijn.

Maar zij was niet het eindresultaat.

Nu begrijp ik dat ieder beeld mank gaat.

Paulus spreekt niet over een rups en een vlinder.

Maar zijn woorden zijn duidelijk:

eerst het zielse, daarna het geestelijke.

Adam was ziels.

Uit de aarde.

Sterfelijk.

Vergankelijk.

Zwak.

Christus is de tweede Mens.

Uit de hemel.

Levendmakend.

En Paulus gaat nog verder.

„Zoals de hemelse is, zo zijn ook de hemelsen.” — 1 Korinthe 15:48

Daar moest ik even bij blijven.

Want nu gaat het niet meer alleen over Adam en Christus.

Nu gaat het over ons.

Wiens beeld dragen wij?

Paulus schrijft:

„En zoals wij het beeld van de stoffelijke gedragen hebben, zo zullen wij ook het beeld van de Hemelse dragen.” — 1 Korinthe 15:49

Ik keek opnieuw naar mijzelf.

Mijn lichaam.

Mijn leeftijd.

De veranderingen die ik niet kan tegenhouden.

Ik ben lang.

Ik ben kaal.

Mijn lichaam heeft zeventig jaar leven achter de rug.

Dat zie ik.

Dat voel ik soms ook.

Ik kan gezond leven.

Ik kan bewegen.

Ik kan proberen verstandig met mijn lichaam om te gaan.

Dat is allemaal prima.

Maar ik kan één proces niet stoppen.

Vergankelijkheid.

Mijn lichaam behoort tot Adam.

Ik draag het beeld van de stoffelijke.

Dat is geen belediging.

Het is een constatering.

Adam betekent mens.

Aards.

Uit de aarde.

Ik hoor bij zijn familie.

En alles wat bij Adam hoort, herken ik.

Zwakte.

Vergankelijkheid.

Sterfelijkheid.

Ik kan vandaag vol plannen zitten en morgen ziek worden.

Ik kan een boek schrijven over leven en ondertussen iedere dag dichterbij mijn dood komen.

Dat klinkt somber.

Maar Paulus stopt niet bij Adam.

Zoals wij het beeld van de stoffelijke gedragen hebben...

zo zullen wij ook het beeld van de Hemelse dragen.

Zullen.

Daar staat mijn toekomst.

Niet in een onsterfelijke ziel die ergens diep in mij verstopt zit.

Niet in een stukje Wim dat de dood niet kan bereiken.

Mijn toekomst ligt buiten mij.

In Christus.

God gaat niet het beste stukje van Adam redden.

God gaat ons gelijkvormig maken aan Christus.

Dat is veel groter.

Niet terug naar het paradijs

Ook dat veranderde mijn denken.

Ik hoor christenen soms zeggen dat God alles uiteindelijk terugbrengt naar de toestand van vóór de zondeval.

Terug naar Eden.

Terug naar het paradijs.

Ik begrijp wat ermee bedoeld wordt.

Maar Paulus wijst niet terug.

Hij wijst vooruit.

Onze bestemming is niet Adam vóór zijn zonde.

Onze bestemming is Christus ná Zijn opstanding.

Dat verschil is enorm.

Adam kon sterven.

Christus sterft niet meer.

Adam was een levende ziel.

Christus is een levendmakende Geest.

Adam was uit de aarde.

Christus is de Hemelse.

Waarom zou ik terugverlangen naar Adam wanneer God mij Christus voor ogen stelt?

God brengt de geschiedenis niet terug naar het begin.

Hij brengt haar naar haar doel.

Misschien is dat wel één van de grootste veranderingen in mijn denken geweest.

Ik dacht vroeger vooral in termen van **herstel**.

Er was iets moois.

Het ging kapot.

God maakt het weer zoals het was.

Maar steeds vaker begon ik in de Schrift iets groters te zien.

God maakt het niet eenvoudig zoals het was.

Hij brengt Zijn schepping waar Hij haar vanaf het begin hebben wilde.

Het eerste was ziels.

Het laatste is geestelijk.

Het eerste was Adam.

Het doel is Christus.

Maar wat is een geestelijk lichaam?

En toen kwam ik opnieuw bij een probleem.

Een geestelijk lichaam.

Wat is dat?

Bij het woord geestelijk dacht ik automatisch aan iets onstoffelijks.

Onzichtbaar.

Een geest.

Bijna een soort spook.

Maar Paulus zegt niet:

Er wordt een lichaam gezaaid en een geest opgewekt.

Hij zegt:

„Er wordt een ziels lichaam gezaaid, er wordt een geestelijk lichaam opgewekt.”

In beide gevallen staat er:

lichaam.

Sōma.

Een ziels lichaam.

Een geestelijk lichaam.

Het verschil is dus niet:

eerst een lichaam en later geen lichaam meer.

Het verschil is het soort lichaam.

Mijn huidige lichaam is aangepast aan mijn zielse bestaan.

Ik zie via mijn ogen.

Ik hoor via mijn oren.

Ik heb voedsel nodig.

Ik word moe.

Ik slaap.

Ik voel pijn.

Mijn bestaan wordt voortdurend bepaald door mijn lichamelijke grenzen.

Mijn ziel ervaart het leven via dit lichaam.

Daarom noemt Paulus het een ziels lichaam.

Maar het opstandingslichaam is van een andere orde.

Geestelijk.

Onvergankelijk.

Heerlijk.

Krachtig.

Ik weet niet precies hoe zo'n lichaam functioneert.

Paulus legt het mij ook niet technisch uit.

Misschien is dat maar goed ook.

Ik probeer op mijn laptop soms al te begrijpen waarom iets ineens niet meer werkt.

Dan heb ik ChatGPT nodig om mij stap voor stap te vertellen waar ik moet klikken.

En ik zou precies willen begrijpen hoe God een onvergankelijk lichaam maakt?

Soms moeten we onze plaats kennen.

Paulus vertelt niet **hoe** God het doet.

Hij vertelt **dat** God het doet.

En hij wijst naar Christus.

De opgestane Christus is geen zwevende ziel.

Hij is opgestaan.

Hij kan gezien worden.

Hij spreekt.

Hij wordt herkend.

Hij draagt een lichaam.

En toch is dat lichaam niet meer onderworpen aan de vergankelijkheid van Adam.

Dat is de toekomst waar Paulus naar wijst.

De vierde conclusie

En zo kwam ik bij mijn vierde conclusie.

De eerste:

Ik heb niet een ziel. Ik ben een levende ziel.

De tweede:

Mijn ziel is niet onsterfelijk. Mijn hoop ligt in God Die doden levend maakt.

De derde:

Mijn ziel en mijn geest zijn niet hetzelfde. Mijn ziel ervaart het leven; de geest behoort tot de onzichtbare werkelijkheid van leven en kennen.

En nu de vierde:

Mijn zielse bestaan in Adam is niet Gods einddoel. Eerst komt het zielse, daarna het geestelijke. Mijn bestemming ligt niet in Adam, maar in Christus.

Dat zette mijn hele vraag naar de ziel in een ander licht.

Want jarenlang had ik gevraagd:

Wat gebeurt er met mijn ziel wanneer ik sterf?

Nu begon ik te vermoeden dat Paulus mij een veel grotere vraag wilde leren stellen:

Wat gaat God van mij maken wanneer Hij mij opwekt?

De eerste vraag kijkt naar de dood.

De tweede kijkt naar Christus.

De eerste zoekt naar iets onsterfelijks in mij.

De tweede vertrouwt op de levendmakende kracht van God.

En ineens begreep ik waarom Paulus zijn grote hoofdstuk over de opstanding niet eindigt met een uitleg over de ziel.

Hij eindigt met overwinning.

„De dood is verslonden tot overwinning.”

Niet ontweken.

Niet omzeild door een onsterfelijke ziel.

Verslonden.

De dood krijgt niet het laatste woord.

Adam krijgt niet het laatste woord.

Het zielse krijgt niet het laatste woord.

Christus krijgt het laatste woord.

En als Christus werkelijk de laatste Adam is, moest ik opnieuw kijken naar de eerste.

Naar die mens in de hof.

Naar de boom.

Naar de slang.

Naar de woorden:

„U zult zeker niet sterven.”

Want ergens tussen Genesis en Plato was er een gedachte de christelijke wereld binnengekomen die verdacht veel leek op die oude woorden.

Sterven?

Nee.

De werkelijke mens sterft niet.

En daarmee kwam ik bij een vraag die ik lange tijd liever niet stelde:

Wie heeft ons eigenlijk geleerd dat de ziel onsterfelijk is?

Hoofdstuk 5 – Wie heeft ons geleerd dat de ziel onsterfelijk is?

Er zijn vragen die gevaarlijk worden zodra je ze werkelijk stelt.

Niet omdat de vraag verkeerd is.

Maar omdat het antwoord misschien dichterbij ligt dan je lief is.

Mijn vraag was eenvoudig:

Waar leert de Bijbel dat de mens een onsterfelijke ziel heeft?

Ik had gezocht.

Genesis zei dat de mens een levende ziel **werd**.

Ezechiël zei dat de ziel kan sterven.

Paulus schreef dat God alleen onsterfelijkheid bezit.

In 1 Korinthe 15 vond ik geen ziel die uit een sterfelijk lichaam wordt bevrijd.

Ik vond een sterfelijke mens die onsterfelijkheid moet **aandoen**.

Dat is iets totaal anders.

En toch was ik vrijwel mijn hele leven overtuigd geweest van de onsterfelijke ziel.

Hoe kon dat?

Waar had ik die gedachte vandaan?

Ik kon mij niet herinneren dat iemand mij ooit apart had genomen en had gezegd:

„Wim, vandaag ga ik jou de leer van de onsterfelijke ziel uitleggen.”

Zo was het niet gegaan.

De gedachte was er gewoon.

In preken.

In liederen.

Bij begrafenissen.

In gesprekken.

In boeken.

In de woorden die we gebruikten wanneer iemand stierf.

„Hij is naar huis.”

„Zij kijkt nu op ons neer.”

„Zijn lichaam ligt hier, maar hijzelf is bij de Heer.”

Lang voordat ik de leer onderzocht, kende ik de conclusie al.

Dat is misschien wel de krachtigste manier waarop een overtuiging kan worden doorgegeven.

Niet door haar te bewijzen.

Maar door haar nooit meer ter discussie te stellen.

Een Griek met een grote invloed

Tijdens mijn onderzoek kwam ik steeds dezelfde naam tegen.

Plato.

Een Griekse filosoof die eeuwen vóór Christus leefde.

Nu moet ik iets bekennen.

Wanneer ik vroeger het woord filosoof hoorde, dacht ik ongeveer aan een wijze man met een baard die moeilijke dingen zegt waar gewone mensen weinig aan hebben.

Dat is natuurlijk niet eerlijk.

Filosofen hebben diep nagedacht over vragen die ieder mens raken.

Wat is waarheid?

Wat is goed?

Wat is de mens?

Wat is leven?

Wat is dood?

Plato dacht ook na over de mens.

En over de ziel.

Zijn ideeën hebben enorme invloed gekregen op de westerse wereld.

Ook op het denken over de dood.

Eenvoudig gezegd zag Plato de mens als een combinatie van twee heel verschillende werkelijkheden.

Het lichaam.

En de ziel.

Het lichaam behoort tot de stoffelijke wereld.

Het verandert.

Het wordt ouder.

Het wordt ziek.

Het sterft.

De ziel behoort volgens deze gedachte tot een hogere werkelijkheid.

Zij is van een andere orde.

De werkelijke mens is uiteindelijk niet het lichaam.

De werkelijke mens is de ziel.

Het lichaam is tijdelijk.

De ziel blijft.

En dan krijgt de dood ineens een heel bijzondere betekenis.

De dood is niet werkelijk het einde van de mens.

De dood is een **scheiding**.

Lichaam en ziel gaan uit elkaar.

Het lichaam sterft.

De ziel wordt vrij.

De dood als bevrijder

In Plato's denken kan het lichaam bijna als een gevangenis van de ziel worden gezien.

De ziel behoort tot een hogere werkelijkheid.

Maar zolang zij aan het lichaam verbonden is, wordt zij beperkt.

Het lichaam heeft honger.

Het lichaam wordt moe.

Het lichaam kent begeerten.

Het lichaam vraagt aandacht.

Het lichaam trekt de mens naar de stoffelijke wereld.

De ziel verlangt naar het hogere.

Naar het eeuwige.

Naar de werkelijkheid waartoe zij werkelijk behoort.

En dan komt de dood.

De ketenen worden verbroken.

De ziel verlaat haar gevangenis.

Zij wordt bevrijd van het lichaam.

Ik las die gedachte en dacht:

Maar dit ken ik.

Niet uit een filosofieles.

Uit de christelijke wereld.

Hoe vaak had ik niet gehoord dat het lichaam slechts een tijdelijk omhulsel is?

Een tent.

Een jas.

Een woning waarin de werkelijke mens tijdelijk verblijft.

Bij de dood legt de mens zijn lichaam af.

De ziel gaat naar haar werkelijke thuis.

De dood opent de deur.

Natuurlijk werden daar christelijke woorden bij gebruikt.

Hemel.

Jezus.

God.

Thuiskomen.

Maar het basisbeeld begon mij steeds bekender voor te komen.

De werkelijke mens zit in het lichaam.

Bij de dood verlaat hij het lichaam.

En leeft verder.

Dat is precies de gedachte die ik in de Bijbel probeerde terug te vinden.

Maar wat als ik de verkeerde kant op zocht?

Wat als ik niet moest vragen:

„Waar bevestigt de Bijbel mijn beeld?”

Maar:

„Waar komt mijn beeld vandaan?”

Twee verhalen over de dood

Ik begon de twee gedachten naast elkaar te zetten.

Niet om moeilijk te doen.

Gewoon om te kijken.

Bij Plato is de ziel van hogere orde dan het lichaam.

In Genesis vormt God de mens uit stof van de aardbodem.

Bij Plato is het lichaam een beperking.

In Genesis kijkt God naar Zijn schepping en noemt haar zeer goed.

Bij Plato behoort de ziel eigenlijk tot een hogere werkelijkheid.

In Genesis wordt de mens een levende ziel wanneer God levensadem geeft aan het uit stof gevormde lichaam.

Bij Plato bevrijdt de dood de ziel.

In de Bijbel wordt de dood een vijand genoemd.

Bij Plato leeft de werkelijke mens door wanneer het lichaam sterft.

In de Bijbel ligt de hoop op de opstanding van de doden.

Hoe langer ik naar beide verhalen keek, hoe groter het verschil werd.

Het waren niet twee manieren om precies hetzelfde te zeggen.

Het waren twee verschillende mensbeelden.

En daarmee ook twee verschillende beelden van de dood.

In het ene verhaal bezit de mens in zichzelf iets wat de dood niet kan vernietigen.

In het andere verhaal is de mens sterfelijk en volledig afhankelijk van God Die doden levend maakt.

Plato zegt: de ziel ontsnapt.

Paulus zegt: de dode wordt opgewekt.

Dat verschil kun je niet oplossen door beide zinnen vriendelijk naast elkaar te zetten.

Paulus was geen Plato

Nu kwam er een probleem.

Het Nieuwe Testament is grotendeels in het Grieks geschreven.

Plato was een Griek.

Paulus schreef Grieks.

Het Griekse woord voor ziel is **psyché**.

Zou Paulus dan niet gewoon het Griekse begrip ziel hebben overgenomen?

Dat lijkt logisch.

Totdat je gaat kijken hoe Paulus denkt.

De schrijvers van het Nieuwe Testament schreven weliswaar Grieks, maar hun denken was diep geworteld in de Hebreeuwse Schriften.

Hun Bijbel was wat wij het Oude Testament noemen.

Hun wereld begon bij Genesis.

Bij Abraham.

Mozes.

De profeten.

De Psalmen.

Wanneer Paulus over Adam schrijft, haalt hij Genesis aan.

„De eerste mens Adam werd tot een levende ziel.”

Hij geeft geen college over Plato.

Hij opent Genesis.

Dat is belangrijk.

Want woorden nemen hun betekenis mee uit de wereld waarin ze worden gebruikt.

Ik kan hetzelfde woord gebruiken als mijn buurman en er toch iets anders mee bedoelen.

Wanneer een arts over een „positieve uitslag” spreekt, kan de patiënt daar behoorlijk van schrikken.

In een andere situatie is positief juist prachtig nieuws.

Het woord alleen is niet genoeg.

Het verband bepaalt de betekenis.

Zo moest ik ook naar **psyché** kijken.

Niet automatisch door de bril van Plato.

Maar door de Bijbelse achtergrond van de schrijvers.

Psyché sluit in het Nieuwe Testament vaak aan bij het Hebreeuwse **nefesj**.

De levende mens.

Het leven.

De persoon.

Het voelende wezen.

Toen ik dat eenmaal begon te zien, begreep ik hoe gemakkelijk het fout kon gaan.

Je leest een Grieks woord.

Je geeft het een Griekse filosofische betekenis.

En vervolgens lees je die betekenis terug in een tekst die vanuit een Hebreeuwse gedachtewereld geschreven is.

De tekst verandert niet.

Mijn bril verandert de tekst.

Of beter gezegd:

mijn bril verandert wat ik denk te zien.

Een Griekse bril op een Hebreeuws boek

Ik vind dat nog steeds één van de belangrijkste lessen uit mijn Bijbelonderzoek.

Het Nieuwe Testament is in het Grieks geschreven.

Maar dat betekent niet dat de schrijvers Griekse filosofen waren.

Paulus dacht niet:

Hoe kan de goddelijke ziel ontsnappen uit de materie?

Zijn grote vraag in 1 Korinthe 15 is:

Hoe worden de doden opgewekt?

Dat is een totaal andere vraag.

Let eens op hoe vreemd 1 Korinthe 15 wordt wanneer Paulus eigenlijk in een onsterfelijke ziel geloofde.

De ziel van een gelovige sterft niet.

Zij verlaat het lichaam.

Zij gaat naar God.

Zij leeft bewust verder.

Dan zegt Paulus:

„Als de doden niet opgewekt worden, dan is Christus ook niet opgewekt.”

Goed.

Maar de zielen leven toch?

Vervolgens zegt hij:

„Dan zijn ook zij die in Christus ontslapen zijn, verloren.”

Hoezo verloren?

Ze zijn toch bij God?

Ze leven toch?

Ze genieten toch al van de heerlijkheid?

Waarom maakt Paulus hun toekomst volledig afhankelijk van de opstanding?

Omdat Paulus' hoop niet de ontsnapping van een onsterfelijke ziel is.

Zijn hoop is:

God maakt de doden levend.

Daarom kan Paulus schrijven:

„Dit vergankelijke moet onvergankelijkheid aandoen en dit sterfelijke moet onsterfelijkheid aandoen.” — 1 Korinthe 15:53

Let op.

Paulus zegt niet:

Het onsterfelijke in mij moet bevrijd worden van het sterfelijke om mij heen.

Hij zegt:

Dit sterfelijke moet onsterfelijkheid aandoen.

Ik ben sterfelijk.

Ik bezit onsterfelijkheid niet van nature.

Ik moet haar ontvangen.

En wanneer ontvang ik haar volgens Paulus?

Bij de opstanding.

Niet bij mijn geboorte.

Niet ergens verborgen in mijn ziel.

Bij de opstanding.

Hoe kon Plato de kerk binnenkomen?

Nu zou ik gemakkelijk kunnen schrijven:

„De kerkvaders namen Plato over en toen ging alles mis.”

Maar de geschiedenis is meestal ingewikkelder dan één zin.

Christenen leefden niet in een afgesloten wereld.

Het Evangelie verspreidde zich in gebieden waar Griekse taal en Griekse denkbeelden grote invloed hadden.

Mensen kwamen tot geloof in Christus.

Maar zij namen hun hoofd mee.

Dat klinkt misschien grappig.

Toch bedoel ik het serieus.

Wanneer ik morgen tot een totaal andere overtuiging kom, ben ik niet ineens al mijn oude denkpatronen kwijt.

Ik neem mezelf mee.

Mijn opvoeding.

Mijn taal.

Mijn beelden.

Mijn vanzelfsprekendheden.

De eerste christenen uit de Griekse wereld deden dat ook.

Zij lazen de Schrift.

Zij geloofden in Christus.

Maar zij leefden in een wereld waarin ideeën over een onsterfelijke ziel al bekend waren.

En sommige gedachten lijken op het eerste gezicht prachtig bij elkaar te passen.

De christen zegt:

Er is leven door God.

De Griek zegt:

De ziel leeft voort.

De christen spreekt over de hemel.

De Griek spreekt over een hogere werkelijkheid.

De christen zegt dat het aardse leven tijdelijk is.

De Griek zegt dat het lichaam tijdelijk is.

Schuif die gedachten een beetje naar elkaar toe en er ontstaat een verhaal dat heel christelijk klinkt.

De ziel van de mens is onsterfelijk.

Zij woont tijdelijk in het lichaam.

Bij de dood verlaat zij het lichaam.

De ziel gaat naar haar eeuwige bestemming.

En later volgt nog de opstanding.

Dat laatste bleef natuurlijk staan.

Het stond immers in de Bijbel.

Maar er was iets veranderd.

De opstanding was niet langer noodzakelijk om de dode weer te laten leven.

De dode leefde immers al.

De opstanding kreeg een andere functie.

De levende ziel moest weer met een lichaam worden verbonden.

Ik begon mij af te vragen:

Is dat werkelijk wat Paulus in 1 Korinthe 15 verdedigt?

Een hereniging?

Of een opwekking uit de dood?

Een begrafenis met een vreemde boodschap

Stel je een begrafenis voor.

De kist staat vooraan.

De predikant zegt:

„Onze broeder is niet hier. Dit is slechts zijn lichaam. Hijzelf is nu bij de Heer. Hij leeft. Hij ziet. Hij geniet. Hij is thuis.”

Dat klinkt troostrijk.

Ik heb soortgelijke woorden vaak gehoord.

En dan wordt er later gesproken over de opstanding.

Maar ik begon mij iets af te vragen.

Wat moet de opstanding nog oplossen?

De man leeft.

Hij is bij Christus.

Hij is gelukkig.

Hij is thuis.

Hij ziet meer dan wij.

Hij kent geen pijn meer.

Wat ontbreekt er nog?

Natuurlijk kan ik antwoorden:

zijn lichaam.

Maar volgens het verhaal dat zojuist verteld werd, was dat lichaam juist zijn tijdelijke omhulsel.

Zijn beperking.

Zijn oude woning.

Waarom moet hij dat terug?

Ik wil niet oneerbiedig zijn.

Ik probeer alleen de gedachte consequent door te trekken.

Als de dood mij bevrijdt uit mijn sterfelijke lichaam en mijn werkelijke ik naar Christus brengt, krijgt de dood bijna iets goeds.

De dood brengt mij thuis.

De dood opent de deur.

De dood maakt mij vrij.

Maar Paulus noemt de dood:

„de laatste vijand.” — 1 Korinthe 15:26

Een vijand.

Geen bevrijder.

Daar botsten Plato en Paulus voor mij frontaal op elkaar.

Bij Plato bevrijdt de dood.

Bij Paulus moet de dood worden verslagen.

Ik kon niet langer doen alsof dat hetzelfde was.

„U zult zeker niet sterven”

En toen moest ik terugdenken aan Genesis.

God had tegen Adam gezegd dat hij zou sterven.

De slang zei:

„*U zult zeker niet sterven.*” — Genesis 3:4

Ik ben voorzichtig met deze tekst.

Ik wil niet zeggen dat iedere christen die in een onsterfelijke ziel gelooft bewust naar de slang luistert.

Dat zou onrechtvaardig zijn.

Ik heb zelf jarenlang in de onsterfelijke ziel geloofd.

Ik hield van God.

Ik las de Bijbel.

Ik wilde de waarheid kennen.

Dus ik ga niet vanaf een veilige afstand met mijn vinger wijzen naar mensen die geloven wat ik zelf geloofd heb.

Maar de overeenkomst in de woorden begon mij wel ongemakkelijk te maken.

God zegt:

sterven.

De mens zegt:

het lichaam sterft, maar de werkelijke mens leeft verder.

Dan is mijn vraag:

Is dat werkelijk sterven?

Wanneer ik mijn oude jas uittrek en een nieuwe aantrek, ben ik niet gestorven.

Wanneer ik verhuis, ben ik niet dood.

Wanneer ik een gevangenis verlaat, ben ik juist vrij.

Als mijn lichaam slechts een omhulsel is en mijn werkelijke ik bij de dood bewust verder leeft, dan sterf **ik** niet werkelijk.

Mijn lichaam sterft.

Maar ik leef.

En toch schrijft Paulus:

„*Christus is gestorven.*”

Niet:

Zijn lichaam stierf terwijl Hijzelf ergens anders verder leefde.

Christus stierf.

En vervolgens:

„Hij is opgewekt.”

Waarom opgewekt als Hij niet werkelijk dood was?

Die vraag raakt het hart van het Evangelie.

De opstanding wordt kleiner

Langzaam zag ik waarom de leer van de onsterfelijke ziel voor mij geen onschuldig detail meer was.

Het gaat niet alleen om de vraag wat er tussen dood en opstanding gebeurt.

Het raakt de betekenis van de opstanding zelf.

Als de mens vanzelf doorleeft, is de opstanding belangrijk.

Maar niet noodzakelijk voor zijn voortbestaan.

Als de mens werkelijk sterft, is de opstanding alles.

Zonder opstanding:

geen leven.

Geen toekomst.

Geen hereniging.

Geen heerlijkheid.

Niets.

Dan begrijp ik Paulus:

„Als Christus niet is opgewekt, is uw geloof zinloos.”

Dan begrijp ik ook:

„Dan zijn ook zij die in Christus ontslapen zijn, verloren.”

Natuurlijk.

Als doden dood zijn en God wekt hen niet op, zijn ze verloren.

Daarom staat of valt alles met de opstanding van Christus.

Hij is niet alleen een bewijs dat er ergens na de dood leven bestaat.

Hij is:

„de Eersteling van hen die ontslapen zijn.”

De Eersteling.

Zijn opstanding is het begin van de oogst.

Daar ligt mijn hoop.

Niet in Plato.

Niet in een onsterfelijk deel van Wim.

Niet in mijn ziel.

In de opgewekte Christus.

Plato had een antwoord

Ik wil Plato niet belachelijk maken.

Integendeel.

Hij stelde een vraag die ieder mens vroeg of laat raakt.

Wat gebeurt er wanneer wij sterven?

Hij dacht diep na.

Hij zocht.

Hij redeneerde.

En hij kwam tot een antwoord.

De ziel behoort tot een hogere werkelijkheid.

De dood bevrijdt haar.

Ik begrijp waarom die gedachte mensen aanspreekt.

Zeker wanneer je bij een graf staat.

We willen niet dat de mens van wie we houden werkelijk dood is.

We willen zeggen:

Hij leeft nog.

Zij ziet ons.

Hij is dichtbij.

Zij is alleen aan de andere kant.

Dat verlangen is menselijk.

Maar mijn verlangen bepaalt niet wat waar is.

Daar kwam hoofdstuk 3 opnieuw terug.

De ziel vraagt:

Wat troost mij?

De geest leert vragen:

Wat heeft God gezegd?

En soms blijkt Gods antwoord eerst harder te klinken.

De dode is dood.

Dat klinkt minder troostrijk dan:

Hij leeft ergens verder.

Totdat je ziet Wie God is.

De God Die doden levend maakt.

Dan verandert alles.

Mijn hoop rust niet op de gedachte dat de dood mij niet werkelijk kan bereiken.

Mijn hoop rust op de belofte dat zelfs wanneer de dood mij volledig bereikt, **God mij daaruit kan roepen.**

Dat is groter.

Veel groter.

De vijfde conclusie

Daar kwam mijn vijfde conclusie.

De eerste:

 Ik heb niet een ziel. Ik ben een levende ziel.

De tweede:

 Mijn ziel is niet onsterfelijk. Mijn hoop ligt in God Die doden levend maakt.

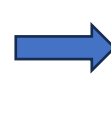
De derde:

 Mijn ziel en mijn geest zijn niet hetzelfde. Mijn ziel ervaart het leven; de geest behoort tot de onzichtbare werkelijkheid van leven en kennen.

De vierde:

 Mijn zielse bestaan in Adam is niet Gods einddoel. Eerst het zielse, daarna het geestelijke. Mijn bestemming ligt in Christus.

En nu de vijfde:

 De gedachte van een onsterfelijke ziel hoort bij een ander mensbeeld dan het Bijbelse. Plato leert mij dat de ziel aan de dood ontsnapt. De Schrift leert mij dat God de dode opwekt.

Vanaf dat moment wilde ik de twee niet meer door elkaar halen.

Ik wilde Paulus lezen als Paulus.

Genesis als Genesis.

De woorden ziel, geest, dood en opstanding opnieuw leren verstaan vanuit de Schrift zelf.

Maar toen liep ik tegen een probleem aan.

Want er zijn teksten.

Teksten die iedere verdediger van de onsterfelijke ziel onmiddellijk kan noemen.

„Vandaag zult u met Mij in het paradijs zijn.”

„De zielen onder het altaar.”

„Vrees hen niet die het lichaam doden maar de ziel niet kunnen doden.”

En natuurlijk:

„Ik verlang heen te gaan en met Christus te zijn.”

Ik kende die teksten ook.

Ik had ze zelf gebruikt.

Dus als ik werkelijk eerlijk wilde onderzoeken, mocht ik er niet omheen lopen.

Een overtuiging is pas iets waard wanneer je ook de moeilijke teksten durft te lezen.

Daarom legde ik mijn nieuwe conclusies opnieuw op tafel.

En ik opende mijn Bijbel.

Niet om gelijk te krijgen.

Maar met dezelfde vraag als waarmee deze zoektocht begon:

Wat staat er werkelijk?

Hoofdstuk 6 – De teksten die mijn verhaal lijken tegen te spreken

Een nieuwe overtuiging kan gevaarlijk zijn.

Vooraf wanneer zij mooi in elkaar begint te passen.

Je vindt een tekst.

Dan nog één.

Langzaam ontstaat er een lijn.

En voordat je het weet, ben je zo blij met je ontdekking dat je alleen nog teksten ziet die jouw conclusie bevestigen.

Dat wilde ik niet.

Ik had te vaak gezien hoe dat werkt.

Iemand heeft een leer.

Vervolgens verzamelt hij teksten die bij die leer passen.

De moeilijke teksten worden kort behandeld.

Of tussen haakjes gezet.

Of helemaal niet genoemd.

Zo wilde ik niet met de Bijbel omgaan.

Als mijn conclusie werkelijk klopte, moest zij ook bestand zijn tegen de teksten die haar leken tegen te spreken.

Dus maakte ik het mijzelf lastig.

Ik ging juist op zoek naar de teksten waarvan iemand tegen mij kon zeggen:

„Zie je wel, Wim. Hier staat toch duidelijk dat de ziel na de dood verder leeft?”

En eerlijk gezegd:

die teksten zijn er.

Tenminste...

zo lijken ze op het eerste gezicht.

Vandaag met Mij in het paradijs

De bekendste tekst vond ik waarschijnlijk in Lukas 23.

Jezus hangt aan het kruis.

Naast Hem hangt een misdadiger.

De man zegt:

„Jezus, denk aan mij wanneer U in Uw Koninkrijk komt.”

En Jezus antwoordt:

„Voorwaar, Ik zeg u, heden zult u met Mij in het paradijs zijn.” — Lukas 23:42-43

Duidelijker kan het bijna niet.

De man sterft.

Jezus sterft.

En diezelfde dag zijn zij samen in het paradijs.

Zaak gesloten.

Of toch niet?

Ik begon een vervelende gewoonte te ontwikkelen.

Ik ging vragen stellen.

De eerste vraag was:

Was Jezus diezelfde dag in het paradijs?

Drie dagen later ontmoet Jezus Maria.

Hij zegt tegen haar:

„Houd Mij niet vast, want Ik ben nog niet opgevaren naar Mijn Vader.” — Johannes 20:17

Nog niet opgevaren.

Dat maakte mij voorzichtig.

Natuurlijk kun je zeggen dat paradijs en de Vader niet noodzakelijk hetzelfde zijn.

Dat is waar.

Maar ik had nog een probleem.

De misdadiger had helemaal niet gevraagd:

„Heer, neem mij vandaag mee naar het paradijs.”

Hij vroeg:

„Denk aan mij wanneer U in Uw Koninkrijk komt.”

Zijn blik was toekomstgericht.

Wanneer U komt.

Wanneer het Koninkrijk aanbreekt.

Denk dan aan mij.

Waarom zou Jezus ineens antwoorden met een totaal andere tijdsaanduiding?

Vandaag.

Ik ging naar de Griekse tekst kijken.

En toen ontdekte ik iets eenvoudigs.

De oorspronkelijke Griekse tekst kende niet onze moderne leestekens zoals wij die in onze Bijbels zien.

De komma is door vertalers geplaatst.

Dat betekent dat er staat:

Voorwaar Ik zeg u heden zult u met Mij in het paradijs zijn.

Nu moet de vertaler een keuze maken.

Waar zet hij de komma?

„Voorwaar, Ik zeg u, heden zult u met Mij in het paradijs zijn.”

Of:

„Voorwaar, Ik zeg u heden, u zult met Mij in het paradijs zijn.”

De woorden veranderen niet.

Alleen de komma verhuist.

Maar de betekenis verandert volledig.

In de eerste zin zegt Jezus **wanneer** de man in het paradijs zal zijn.

Vandaag.

In de tweede zin benadrukt Jezus **wanneer Hij de belofte doet**.

Ik zeg het u vandaag.

En ineens zag ik iets waar ik vroeger nooit over had nagedacht.

De komma staat niet in de grondtekst.

De komma is uitleg.

Misschien goede uitleg.

Misschien verkeerde uitleg.

Maar uitleg.

Dat vond ik belangrijk.

Want jarenlang had ik gedacht:

„Het staat er toch duidelijk?”

Nu moest ik eerlijker zeggen:

„Mijn vertaling heeft de komma daar gezet.”

Dat is niet hetzelfde.

Eén komma

Wie denkt dat een komma niet belangrijk is, moet maar eens schrijven:

„We gaan eten, opa.”

En daarna de komma verwijderen.

„We gaan eten opa.”

Ik hoop dat mijn kleinkinderen het verschil begrijpen.

Leestekens helpen ons een tekst te begrijpen.

Maar wanneer een leesteken niet in de oorspronkelijke tekst stond, moet ik voorzichtig zijn om er een complete leer op te bouwen.

Dus vroeg ik opnieuw:

Welke plaats van de komma past het beste bij de rest van de Schrift?

Jezus sterft.

Hij wordt begraven.

Op de derde dag wordt Hij opgewekt.

De misdadiger vraagt om gedacht te worden wanneer Christus in Zijn Koninkrijk komt.

En Jezus geeft hem een plechtige belofte.

Ik zeg het u vandaag: u zult met Mij in het paradijs zijn.

Op die donkere dag.

Terwijl Jezus gekruisigd wordt.

Terwijl alles op een nederlaag lijkt.

Terwijl er van een Koninkrijk niets zichtbaar is.

Juist vandaag zegt Hij:

U zult.

Dat vind ik eigenlijk veel krachtiger.

De man vraagt om toekomst.

Christus belooft hem toekomst.

Niet omdat de man een onsterfelijke ziel bezit.

Maar omdat de Koning hem niet zal vergeten.

Opnieuw dezelfde hoop.

Opstanding.

De ziel die niet gedood kan worden

Toen kwam Mattheüs 10:28.

Een tekst die veel moeilijker leek.

Jezus zegt:

„En wees niet bevreesd voor hen die wel het lichaam doden, maar de ziel niet kunnen doden; wees veeleer bevreesd voor Hem Die zowel ziel als lichaam kan verderven in de Gehenna.”

Daar staat het toch?

Mensen kunnen het lichaam doden.

Maar de ziel niet.

Dus lichaam en ziel zijn verschillend.

En de ziel overleeft de dood van het lichaam.

Dat lijkt een sterke conclusie.

Maar inmiddels had ik geleerd één tekst niet los te maken van alles wat ik daarvoor gelezen had.

Ezechiël zegt:

De ziel kan sterven.

Andere teksten spreken over stervende zielen.

Er zijn zelfs dode zielen.

En nu zegt Jezus dat mensen de ziel niet kunnen doden.

Spreekt de Bijbel zichzelf tegen?

Of begrijp ik het woord ziel opnieuw verkeerd?

Ik ging terug naar wat ik inmiddels over de ziel had ontdekt.

De ziel is mijn ervaren leven.

Mijn persoonlijke bestaan.

Mijn ik.

Mijn geschiedenis.

Mijn bewuste ervaring.

En toen begon ik na te denken over de dood vanuit het standpunt van de gestorvene.

Hoe lang duurt dood zijn?

Stel dat ik vannacht sterf.

En stel dat God mij over duizend jaar opwekt.

Hoe lang ben ik dan voor mijn gevoel dood geweest?

Duizend jaar?

Hoe zou ik dat weten?

Ik heb geen klok.

Geen bewustzijn.

Geen ervaring van tijd.

Ik kan de jaren niet tellen.

Ik weet niet dat generaties komen en gaan.

Mijn eerstvolgende bewuste moment is de opstanding.

Misschien helpt slaap ons een klein beetje.

Ik ga naar bed.

Ik kijk op de klok.

Elf uur.

Ik sluit mijn ogen.

En ineens word ik wakker.

Zes uur.

Zeven uren zijn verstreken.

Maar heb ik zeven uren ervaren?

Nee.

Voor mijn bewustzijn lijken beide momenten bijna tegen elkaar aan te liggen.

Inslapen.

Ontwaken.

Natuurlijk is slaap niet precies hetzelfde als dood.

Maar de Bijbel gebruikt het beeld niet voor niets.

De doden worden ontslapenen genoemd.

Nu begon ik de woorden van Jezus anders te horen.

Mensen kunnen Zijn discipelen doden.

Stefanus kan gestenigd worden.

Een martelaar kan worden omgebracht.

Vanuit ons standpunt sterft hij.

Wij begraven hem.

Wij tellen de jaren.

Maar wat is zijn eerstvolgende bewuste ervaring?

De opstanding.

De mens die hem doodt, kan zijn lichaam doden.

Maar hij kan Gods toekomst met die mens niet vernietigen.

Hij kan hem niet uit Gods hand wissen.

Hij kan niet voorkomen dat God hem roept.

In die zin kan hij de ziel — de persoon in zijn door God bepaalde bestemming — niet vernietigen.

God alleen beschikt over leven en toekomst.

Dat begon voor mij veel beter in het verband te passen.

Maar er staat „verderven”

Er viel mij nog iets op.

Jezus zegt niet eenvoudig:

„God kan de ziel doden.”

Hij spreekt over ziel en lichaam **verderven** in Gehenna.

Gehenna.

In veel Bijbels vertaald met „hel”.

Maar Gehenna is een naam.

Het dal van Hinnom.

Een concrete plaats bij Jeruzalem.

En Jezus spreekt tot discipelen over het komende Koninkrijk.

Dat verband mag ik niet zomaar weggooien.

In mijn oude denken zag ik onmiddellijk:

lichaam sterft — ziel leeft — God kan de ziel naar de hel sturen.

Maar hoeveel van die zin stond werkelijk in de tekst?

Het lichaam staat er.

De ziel staat er.

Gehenna staat er.

Maar mijn complete voorstelling van een onsterfelijke ziel in een eeuwige hel?

Die had ik meegenomen.

Opnieuw mijn bril.

Jezus bereidt Zijn discipelen voor op vervolging.

Mensen kunnen hen ombrengen.

Maar mensen bepalen hun uiteindelijke bestemming niet.

Vrees hen niet.

Dat is de boodschap.

Een mens kan mij doden.

Maar hij kan God niet verhinderen mij op te wekken.

Wat een bevrijdende gedachte moet dat voor de discipelen zijn geweest.

Niet:

„Geen zorgen, uw ziel vliegt onmiddellijk naar de hemel.”

Maar:

„Geen mens kan afnemen wat God voor u heeft weggelegd.”

De zielen onder het altaar

Toen kwam Openbaring 6.

Johannes ziet:

„onder het altaar de zielen van hen die geslacht waren omwille van het Woord van God.”

En deze zielen roepen:

„Tot hoelang, heilige en waarachtige Heerser, oordeelt en wreekt U ons bloed niet?”

Daar zijn ze.

Dode mensen.

Hun zielen leven.

Ze spreken.

Ze roepen tot God.

Opnieuw leek de conclusie eenvoudig.

Totdat ik mij herinnerde wat voor boek ik las.

Openbaring.

Een boek vol beelden.

Een Lam.

Een draak.

Beesten.

Hoorns.

Sterren die vallen.

Een vrouw bekleed met de zon.

Niemand leest ieder beeld letterlijk.

Waarom zou ik dat bij de zielen onder het altaar ineens wel doen?

Ik keek beter.

Waar bevinden de zielen zich?

Onder het altaar.

Waarom daar?

In de offerdienst werd het bloed van een offer aan de voet van het altaar uitgegoten.

En wat zegt Leviticus?

„*Want de ziel van het vlees is in het bloed.*” — Leviticus 17:11

De ziel.

Het bloed.

Het altaar.

Geslachte mensen.

Ineens kwam er een ander Bijbels verhaal in mijn gedachten.

Kaïn en Abel.

Kaïn doodt zijn broer.

En God zegt:

„*Hoor, het bloed van uw broer roept tot Mij van de aardbodem.*” — Genesis 4:10

Abels bloed roept.

Letterlijk?

Lag daar een plas bloed met stembanden?

Natuurlijk niet.

Het bloed riep om recht.

De dood van Abel getuigde voor God.

De schrijver van Hebreeën gebruikt hetzelfde beeld.

Hij spreekt over het bloed van Christus:

„*dat krachtiger spreekt dan dat van Abel.*” — Hebreeën 12:24

Bloed kan in de Bijbelse beeldspraak spreken.

Bloed kan roepen.

En dan zie ik in Openbaring de zielen van geslachte getuigen onder het altaar.

Zij roepen om recht.

Misschien geeft Openbaring mij helemaal geen kijkje in een wachtkamer van levende zielen.

Misschien zie ik in een visioen hetzelfde beeld als bij Abel.

Vergoten leven roept tot God.

God is hun dood niet vergeten.

Hun bloed is niet waardeloos op de aarde gevallen.

God zal recht doen.

Dat is de boodschap van het beeld.

Maar ze spreken toch?

Ik hoor de tegenwerping.

„Wim, er staat toch dat ze roepen?”

Ja.

Dat staat er.

Maar Abels bloed roept ook.

De bomen klappen in de handen.

De bergen juichen.

De wijsheid roept op straat.

De stenen kunnen spreken.

De Bijbel gebruikt beeldspraak.

Wij doen dat zelf ook.

Ik kan zeggen:

„Die lege stoel spreekt boekdelen.”

Niemand belt vervolgens een geluidsdeskundige om de stoel te onderzoeken.

We begrijpen beeldspraak zonder moeite.

Totdat we een tekst tegenkomen die onze overtuiging lijkt te bevestigen.

Dan kunnen we ineens opvallend letterlijk worden.

Dat ontdekte ik ook bij mijzelf.

Ik las teksten niet altijd consequent.

Een beeld dat niet in mijn leer paste, noemde ik symbolisch.

Een beeld dat mijn leer bevestigde, werd letterlijk.

Dat is geen Bijbelonderzoek.

Dat is mijn gelijk zoeken.

Dus stelde ik ook bij Openbaring 6 dezelfde vraag:

Wat wil het beeld zeggen?

En het antwoord lijkt mij duidelijk.

God vergeet Zijn gedode getuigen niet.

Hun dood roept om recht.

Er komt een antwoord.

Er komt oordeel.

Er komt opstanding.

„Heengaan en met Christus zijn”

Maar ik was nog niet klaar.

Paulus schrijft aan de Filippenzen:

„Ik verlang ernaar heen te gaan en met Christus te zijn, want dat is verreweg het beste.”
— Filippenzen 1:23

Ook die tekst kende ik goed.

Paulus wil sterven.

Zijn ziel gaat naar Christus.

Duidelijk.

Maar zegt Paulus dat?

Er staat dat hij verlangt heen te gaan en met Christus te zijn.

De vraag is opnieuw:

Hoeveel tijd ervaart Paulus tussen zijn sterven en het moment dat hij met Christus is?

Als de dood een toestand zonder bewustzijn is, is het antwoord eenvoudig.

Geen tijd.

Paulus sterft.

Zijn eerstvolgende bewuste moment is bij Christus.

Voor ons kunnen eeuwen verstrijken.

Voor Paulus niet.

Vanuit zijn ervaring sluiten beide momenten op elkaar aan.

Ik begon te begrijpen dat wij bij de dood steeds naar de kalender van de levenden kijken.

Paulus stierf ongeveer tweeduizend jaar geleden.

Wij zeggen:

Paulus is al tweeduizend jaar dood.

Dat is waar vanuit onze tijdrekening.

Maar Paulus heeft geen tweeduizend jaar ervaren.

Hij zit niet ergens in het donker dagen op een muur af te strepen.

Eén jaar.

Honderd jaar.

Duizend jaar.

Nog steeds niets.

Een dode wacht niet bewust.

Een dode ervaart geen wachten.

Daarom kan Paulus verlangen heen te gaan en met Christus te zijn.

Niet omdat hij een onsterfelijke ziel bezit.

Maar omdat er voor zijn bewustzijn niets tussen ligt.

Dood.

Opstanding.

Christus.

Een fractie van een seconde

Toen ik dit begon te begrijpen, kreeg de Bijbelse vergelijking met slaap steeds meer betekenis.

Voor de achterblijvers is dood verschrikkelijk lang.

Mijn ouders zijn gestorven.

Ik tel de jaren.

Ik kan terugdenken.

Ik mis mensen.

Ik word ouder.

De tijd gaat door.

Maar de gestorvene telt niet mee.

Voor hem staat de klok stil.

Misschien mag ik het zo zeggen:

Voor de levenden kan de dood duizenden jaren duren.

Voor de dode duurt de dood geen seconde.

Niet omdat hij tijdens de dood leeft.

Maar omdat hij de dood niet ervaart.

Zijn laatste bewuste moment ligt vóór zijn sterven.

Zijn volgende bewuste moment ligt bij zijn opstanding.

Daartussen?

Voor hem niets.

Dat loste voor mij veel teksten op.

Niet door ze weg te verklaren.

Maar door mij af te vragen vanuit wiens standpunt de tijd wordt bekeken.

Een onverwachte ontdekking

En toen gebeurde er iets merkwaardigs.

De teksten die eerst mijn nieuwe inzicht leken tegen te spreken, begonnen juist bij dezelfde lijn te passen.

De misdadiger aan het kruis?

Zijn hoop ligt in Christus Die hem zal gedenken.

De discipelen die gedood kunnen worden?

Hun toekomst kan door mensen niet vernietigd worden.

De zielen onder het altaar?

Hun vergoten leven roept tot God om recht.

Paulus die verlangt met Christus te zijn?

Voor zijn bewustzijn ligt er geen ervaren tijd tussen dood en opstanding.

Steeds opnieuw kwam ik bij hetzelfde uit.

Niet de onsterfelijkheid van de mens.

De trouw van God.

Niet iets in mij dat niet kan sterven.

God Die mij niet vergeet.

Niet een ziel die zelf haar weg naar de hemel vindt.

Christus Die doden levend maakt.

De zesde conclusie

Daar kwam mijn zesde conclusie.

De eerste:

Ik heb niet een ziel. Ik ben een levende ziel.

De tweede:

Mijn ziel is niet onsterfelijk. Mijn hoop ligt in God Die doden levend maakt.

De derde:

Mijn ziel en mijn geest zijn niet hetzelfde. Mijn ziel ervaart het leven; de geest behoort tot de onzichtbare werkelijkheid van leven en kennen.

De vierde:

Mijn zielse bestaan in Adam is niet Gods einddoel. Eerst het zielse, daarna het geestelijke. Mijn bestemming ligt in Christus.

De vijfde:

De gedachte van een onsterfelijke ziel hoort bij een ander mensbeeld dan het Bijbelse. Plato leert mij dat de ziel aan de dood ontsnapt. De Schrift leert mij dat God de dode opwekt.

En nu de zesde:

De moeilijke teksten dwingen mij niet terug naar een onsterfelijke ziel. Ze leren mij dat de dood voor de dode geen ervaren tijd kent en dat geen mens Gods toekomst met mij kan vernietigen.

Mijn vertrouwen werd daardoor niet kleiner.

Integendeel.

Vroeger vertrouwde ik, zonder dat ik het besepte, een beetje op iets in mij.

Mijn ziel.

Die zou wel verder leven.

Nu bleef er maar Eén over.

God.

Als Hij mij vergeet, ben ik verloren.

Als Hij mij niet roept, blijf ik dood.

Als Christus niet is opgewekt, heb ik geen hoop.

Dat klinkt misschien kwetsbaar.

Maar ik begon het juist als zekerheid te ervaren.

Want mijn toekomst hangt niet af van iets onsterfelijks in mij.

Mijn toekomst hangt af van Hem.

En toen kwam ik opnieuw bij een tekst die ik al vaak had gelezen:

„Want u bent gestorven en uw leven is met Christus verborgen in God.” — Kolossenzen 3:3

Verborgen in God.

Misschien is dat wel veiliger dan een onsterfelijke ziel.

Maar er bleef nog één merkwaardige ontdekking liggen.

Een tekst die ik jarenlang gelezen had zonder te beseffen wat er letterlijk stond.

Paulus schreef niet alleen over een **zielse mens**.

Hij schreef ook over een **ziels lichaam**.

En Leviticus zei:

„De ziel van het vlees is in het bloed.”

Bloed.

Ziel.

Lichaam.

Opstanding.

Ineens zag ik waarom Paulus enkele verzen later schrijft:

„Vlees en bloed kunnen het Koninkrijk van God niet beërven.”

Misschien was dat geen toevallige uitdrukking.

Misschien vertelde de Bijbel mij veel nauwkeuriger dan ik ooit had gezien wat een **ziels lichaam** eigenlijk is.

En waarom het lichaam dat God opwekt van een totaal andere orde zal zijn.

Hoofdstuk 7

De ziel zit in het bloed

Misschien is dit wel een van de vreemdste uitspraken uit de Bijbel.

Niet omdat de woorden moeilijk zijn.

Maar omdat wij ze bijna niet meer kunnen lezen zonder onze eigen gedachten mee te nemen.

God zegt tegen Israël:

„Want de ziel van het vlees is in het bloed.” - Leviticus 17:11.

Lees die zin nog eens.

Niet snel.

De ziel van het vlees is in het bloed.

Als de ziel werkelijk een onzichtbaar, onsterfelijk deel van de mens is dat bij de dood het lichaam verlaat en zelfstandig verder leeft, dan ontstaat hier een merkwaardige vraag.

Wat doet die ziel dan in het bloed?

Wij zouden misschien verwachten:

De ziel woont in het lichaam.

Of:

De ziel bevindt zich ergens diep in de mens.

Of misschien zelfs:

De ziel is het geestelijke deel van de mens.

Maar dat staat er niet.

Er staat iets veel eenvoudigers.

De ziel — *nephesh* — van het vlees is in het bloed.

Waarom?

Omdat het bloed onlosmakelijk verbonden is met het leven.

Wanneer het bloed wegvloeit, vloeit het leven weg.

Dat konden mensen duizenden jaren geleden al zien.

Een dier kon sterk zijn.

Het kon lopen.

Het kon eten.

Het kon reageren op zijn omgeving.

Maar wanneer het ernstig gewond raakte en zijn bloed verloor, gebeurde er iets.

De kracht verdween.

Het dier zakte in elkaar.

De ademhaling stopte.

Het leven was weg.

Niet omdat ergens een onzichtbare ziel uit het lichaam vloog.

Maar omdat het levende wezen zijn leven verloor.

Daarom behandelt God bloed in de Bijbel met zo'n bijzondere ernst.

Het bloed vertegenwoordigt het leven.

Of misschien moeten we het nog eenvoudiger zeggen:

Het bloed draagt het leven van het levende wezen.

En juist hier begint opnieuw iets zichtbaar te worden.

Wij lezen het woord *ziel*.

Maar de Hebreeër hoorde *nephesh*.

Wij denken aan iets onsterfelijks.

Hij dacht aan leven.

Aan een levend wezen.

Aan een mens of dier dat ademt, beweegt en leeft.

Daarom kan dezelfde Bijbel spreken over de ziel van een mens én over de ziel van een dier.

Niet omdat dieren volgens de Bijbel allemaal een onsterfelijke ziel bezitten.

Maar omdat ook zij levende wezens zijn.

Nephesh.

Levende zielen.

Misschien begint u nu te begrijpen waarom één verkeerd beeld zoveel gevolgen kan hebben.

Wanneer wij bij het woord *ziel* onmiddellijk denken aan een onsterfbaar deel in ons lichaam, moeten wij tientallen Bijbelteksten ingewikkeld gaan uitleggen.

Maar wanneer wij *nephesh* lezen zoals de Bijbel het gebruikt, wordt het verrassend eenvoudig.

Een mens **heeft** niet ergens diep vanbinnen een levende ziel.

De mens **is** een levende ziel.

En zolang die mens leeft, stroomt zijn bloed.

Zijn hart klopt.

Hij ademt.

Hij denkt.

Hij voelt.

Hij verlangt.

Hij heeft honger.

Hij kan bang zijn.

Hij kan liefhebben.

Dat alles hoort bij de levende mens.

Bij de *nephesh*.

Bij de ziel.

Daarom kan de Bijbel zeggen dat een ziel honger heeft.

Dat een ziel dorst heeft.

Dat een ziel verdrietig is.

Dat een ziel sterft.

En dat de ziel van het vlees in het bloed is.

De Bijbel heeft daar geen moeite mee.

Wij hebben er moeite mee.

Omdat wij eeuwenlang geleerd hebben het woord *ziel* anders te verstaan.

En opnieuw wil ik u niets afnemen.

Ik wil alleen dezelfde vraag stellen die wij al eerder hebben gesteld:

Wat staat er werkelijk?

Niet:

Wat heb ik altijd geloofd?

Niet:

Wat heeft mijn kerk mij geleerd?

Niet eens:

Wat klinkt voor mij vertrouwd?

Maar:

Wat zegt de Schrift?

En dan komen wij bij een conclusie die steeds moeilijker te ontwijken wordt.

De ziel is geen gevangene in het lichaam.

De ziel wacht niet op bevrijding uit het vlees.

De ziel is niet de echte mens die ergens diep vanbinnen verborgen zit.

En dan lees ik iets merkwaardigs.

Wanneer de broers van Jozef jaren later terugdenken aan wat zij hem hebben aangedaan, zeggen zij:

„Voorwaar, wij zijn schuldig aan onze broeder, wiens benauwdheid der ziel wij zagen, toen hij ons om genade bad; maar wij hoorden niet.” — Genesis 42:21

Benauwdheid van de ziel.

Wat zagen die broers?

Zagen zij een onzichtbaar deel van Jozef?

Natuurlijk niet.

Zij zagen Jozef.

Een jongen in doodsangst.

Een mens die smeekte.

Een mens die voelde dat zijn eigen broers hem wilden wegdoen.

Dát noemt de Schrift benauwdheid van de ziel.

En opnieuw wordt het beeld duidelijker.

De ziel is niet een geheimzinnig wezen dat ergens in de mens verborgen zit.

De ziel is de levende mens die ervaart.

Die verlangt.

Die geniet.

Die verdriet heeft.

En die soms zo bang kan zijn dat de benauwdheid van zijn gezicht is af te lezen.

De levende mens is de ziel.

En zijn leven is verbonden met zijn bloed.

Misschien begrijpt u nu ook waarom bloed zo'n grote plaats inneemt in de Bijbel.

Maar daar wacht ons een volgende ontdekking.

Want als bloed verbonden is met leven...

wat betekent het dan wanneer bloed wordt uitgegoten?

En waarom loopt er door de hele Bijbel een spoor van bloed?

Van de eerste offers...

via het altaar...

tot aan Golgotha?

Misschien gaat het bij bloed uiteindelijk niet in de eerste plaats over de dood.

Misschien gaat het over **leven**.

Leven dat wordt gegeven.

Maar daarvoor moeten we eerst nog iets anders begrijpen.

Want als de mens een levende ziel **is**...

wat gebeurt er dan met die ziel wanneer de mens sterft?

Hoofdstuk 8

Wanneer de ziel gaat regeren

We hebben inmiddels iets ontdekt wat voor mij lange tijd verborgen bleef.

De ziel is niet een onzichtbaar mensje dat ergens in mijn lichaam woont.

Ik bén een ziel.

Een levend mens.

Een mens die voelt.

Die verlangt.

Die geniet.

Die verdriet heeft.

Die bang kan zijn.

Die honger heeft.

Die vermoeid raakt.

Daar is niets mis mee.

God heeft de mens zo gemaakt.

Maar nu komt er een volgende vraag.

Wie bepaalt de richting van mijn leven?

Mijn gevoel?

Mijn verlangen?

Wat ik zie?

Wat ik ervaar?

Of is er in de mens nog iets anders?

Paulus gebruikt daarvoor een woord dat wij in ons dagelijks taalgebruik bijna zijn kwijtgeraakt.

Hij spreekt over de **zielse mens**.

In 1 Korinthe 2:14 lezen we:

*„Maar een **ziels mens** ontvangt niet de dingen van de geest van God, want het is hem dwaasheid en hij kan het niet kennen omdat het op een geestelijke wijze wordt beoordeeld.”*

Ik heb deze tekst vroeger vaak gelezen.

Maar het woord *ziels* viel mij nauwelijks op.

In veel vertalingen wordt het anders weergegeven.

De natuurlijke mens.

De ongeestelijke mens.

De mens zonder de Geest.

Begrijpelijke vertalingen misschien.

Maar er verdwijnt iets.

Paulus gebruikt hier een woord dat rechtstreeks verbonden is met *psyché*.

Ziel.

Een **ziels mens**.

En ineens moest ik terugdenken aan alles wat we inmiddels over de ziel hebben gezien.

De ziel voelt.

De ziel verlangt.

De ziel heeft honger.

De ziel kan verdrietig zijn.

De ziel geniet.

De ziel wordt vermoeid.

De ziel beleeft.

Misschien mag ik het zo eenvoudig zeggen:

De ziel reageert op wat het leven met mij doet.

Ik zie iets.

Ik hoor iets.

Ik ervaar iets.

En het raakt mij.

Daaruit ontstaat een gevoel.

Een verlangen.

Een angst.

Een vreugde.

Een oordeel.

Dat is het terrein van de ziel.

En nogmaals: daar is niets mis mee.

Het probleem ontstaat wanneer mijn ziel de hoogste rechter wordt.

Wanneer ik ga zeggen:

Ik voel het zo, dus het is waar.

Het voelt niet goed, dus het kan niet van God zijn.

Ik ervaar God niet, dus Hij is ver weg.

Dit spreekt mij aan, dus dit moet wel juist zijn.

Dan is mijn gevoel niet langer een deel van mijn mens-zijn.

Dan is mijn gevoel de baas geworden.

Ik moest daarbij denken aan iets wat je vandaag overal hoort.

Volg je hart.

Blijf dicht bij jezelf.

Doe wat goed voelt.

Jouw gevoel bepaalt wat waar is voor jou.

Het klinkt vriendelijk.

Warm zelfs.

En toch begon ik mij af te vragen:

Is dit eigenlijk zo nieuw?

Of is de mens altijd geneigd geweest zich te laten leiden door wat hij ziet, voelt en verlangt?

Ik hoef daarvoor niet ver in de Bijbel te zoeken.

De eerste bladzijden zijn genoeg.

Eva zag dat de boom goed was om van te eten.

Een lust voor de ogen.

Begeerlijk.

Alles in haar reageerde op wat zij zag.

De boom zag er goed uit.

De vrucht was aantrekkelijk.

Het verlangen werd gewekt.

En toen werd er gehandeld.

Ik zeg niet dat Eva „te veel gevoel” had.

Dat zou veel te eenvoudig zijn.

Maar ik zie wel een patroon.

Zien.

Verlangen.

Nemen.

De zichtbare werkelijkheid bepaalt de keuze.

Paulus zet daar iets tegenover.

De geestelijke mens.

En hier moeten we voorzichtig zijn.

Want bij het woord *geestelijk* denken wij al snel aan iemand die heel vroom is.

Iemand die veel bidt.

Mooie woorden gebruikt.

Zijn handen opheft tijdens het zingen.

Of misschien bijzondere ervaringen heeft.

Maar dat is niet wat Paulus bedoelt.

Een geestelijk mens is niet iemand die méér voelt.

Een geestelijk mens heeft geleerd dat zijn gevoel niet het laatste woord heeft.

Hij onderzoekt.

Hij beoordeelt.

Hij laat zich corrigeren.

Ook wanneer de uitkomst tegen zijn gevoel ingaat.

Dat herken ik uit mijn eigen leven.

Er zijn Bijbelteksten geweest waarvan ik eigenlijk niet wilde dat ze betekenden wat er stond.

Mijn gevoel verzette zich.

Mijn overtuiging verzette zich.

Mijn kerkelijke opvoeding verzette zich.

Alles in mij zei:

Dat kan niet waar zijn.

En toch stond het er.

Wat moest ik doen?

De tekst aanpassen aan mijn gevoel?

Of mijn gevoel laten corrigeren door de tekst?

Daar, precies daar, begon ik iets te begrijpen van het verschil tussen ziels en geestelijk.

De ziel zegt:

Dit voelt voor mij waar.

De geest vraagt:

Maar is het waar?

Dat is een wereld van verschil.

Misschien verklaart dit ook waarom Bijbelonderzoek soms zo ongemakkelijk kan zijn.

Gods Woord bevestigt mij niet altijd.

Soms ontregelt het mij.

Soms neemt het een overtuiging af die ik jarenlang gekoesterd heb.

Soms legt het een gedachte open waarvan ik zeker wist dat zij Bijbels was.

De schrijver van de Hebreeënbrief gebruikt een prachtig beeld:

„Want het woord van God is levend en werkzaam en scherper dan enig tweesnijdend zwaard en het dringt door tot verdeling van ziel en geest...” - Hebreeën 4:12.

Vroeger vond ik dat vooral een mooie tekst.

Nu zie ik er iets anders in.

Ziel en geest moeten soms van elkaar gescheiden worden.

Want ik haal ze gemakkelijk door elkaar.

Wat ik diep voel, noem ik geestelijk.

Wat mij raakt, noem ik van God.

Wat mij vrede geeft, noem ik waarheid.

Maar Gods Woord is scherper dan mijn gevoel.

Het legt bloot waar mijn ziel spreekt.

En waar geestelijk inzicht nodig is.

Dat is niet altijd prettig.

Een tweesnijdend zwaard wordt niet genoemd omdat het zo heerlijk zacht aanvoelt.

Het snijdt.

Het maakt onderscheid.

Het legt bloot.

En misschien is dat precies wat er tijdens mijn zoektocht is gebeurd.

Niet mijn verstand heeft mijn geloof afgebroken.

Niet twijfel heeft mij bij God vandaan gebracht.

Het Woord zelf begon onderscheid te maken.

Tussen wat ik voelde...

wat ik geleerd had...

wat ik altijd had aangenomen...

en wat er werkelijk stond.

Langzaam begon ik te begrijpen:

Geestelijk groeien betekent niet dat ik steeds meer bijzondere dingen ga ervaren.

Het betekent dat ik leer onderscheiden.

Dat ik bereid ben mijn ziel niet altijd te geloven.

Mijn gevoel is echt.

Maar mijn gevoel is niet onfeilbaar.

Mijn ervaring is werkelijk.

Maar mijn ervaring bepaalt niet de waarheid.

Mijn overtuiging kan diep zitten.

Maar ook een diepe overtuiging kan verkeerd zijn.

En daarom heb ik het Woord nodig.

Niet alleen om mij te troosten.

Maar ook om mij tegen te spreken.

Misschien zelfs vooral dan.

 Want een Bijbel die alleen zegt wat ik al denk, kan mij niets meer leren.

Maar een Woord dat ziel en geest van elkaar kan scheiden...

kan mij brengen waar ik uit mijzelf nooit gekomen zou zijn.

En zo kreeg het woord *ziel* voor mij opnieuw meer betekenis.

De ziel is niet mijn onsterfelijke binnenkant.

De ziel is mijn levende, voelende, ervarende bestaan.

Prachtig door God gegeven.

Maar niet bedoeld om de waarheid te bepalen.

Daarvoor heb ik iets nodig wat scherper is dan mijn gevoel.

Het Woord dat onderscheid maakt.

En misschien begrijpt u nu ook waarom ik in dit boek steeds opnieuw zeg:

Geloof mij niet.

Onderzoek.

Want ook mijn gevoel kan mij bedriegen.

Ook mijn overtuiging kan verkeerd zijn.

Ook ik kan ziels reageren op een geestelijke waarheid.

Daarom wil ik samen met u blijven kijken.

Naar de woorden.

Naar het verband.

Naar wat er werkelijk staat.

Want waarheid vraagt niet dat mijn ziel zich er onmiddellijk prettig bij voelt.

Waarheid vraagt dat ik bereid ben mij te laten corrigeren.

Zelfs wanneer het zwaard precies daar snijdt...

waar mijn overtuiging het diepst zit.

Hoofdstuk 9

Wat is de geest?

We hebben veel gesproken over de ziel.

Misschien zoveel, dat er ongemerkt een nieuw probleem is ontstaan.

Want telkens dook er een ander woord op.

Geest.

De geest van de mens.

De geest van God.

De geestelijke mens.

Ziel en geest.

Maar wat bedoelt de Bijbel eigenlijk met geest?

Ik moet eerlijk zeggen dat ook dit woord voor mij lange tijd behoorlijk vaag was.

Geestelijk.

Geestelijke dingen.

Een geestelijk leven.

Een geestelijke samenkomst.

Ik gebruikte de woorden.

Maar als iemand mij heel eenvoudig had gevraagd:

Wim, wat is geest?

Dan weet ik niet of ik een eenvoudig antwoord had kunnen geven.

Misschien had ik iets gezegd over het onzichtbare.

Over God.

Over de Heilige Geest.

Waarschijnlijk allemaal woorden die opnieuw uitleg nodig hadden.

Totdat ik ontdekte dat de Bijbel veel eenvoudiger begint.

In het Hebreeuws staat het woord *ruach*.

In het Grieks *pneuma*.

En beide woorden brengen ons bij iets heel gewoons.

Wind.

Adem.

Geest.

Wij hebben daar drie verschillende Nederlandse woorden voor.

De Bijbel gebruikt één woord.

Dat is belangrijk.

Want ineens wordt geest iets minder vaag.

U kunt de wind niet zien.

Ga maar buiten staan.

U ziet de bomen bewegen.

U voelt de lucht langs uw gezicht.

U ziet bladeren over de straat waaien.

Maar de wind zelf?

Die ziet u niet.

U ziet wat hij doet.

Misschien is dat wel de eenvoudigste eerste stap om het woord geest te begrijpen.

Geest is onzichtbaar, maar wordt zichtbaar door zijn werking.

Dat brengt mij opnieuw bij Adam.

Daar lag hij.

Gevormd uit stof van de aardbodem.

Een lichaam.

Ogen.

Oren.

Een hart.

Hersenen.

Longen.

Alles aanwezig.

Maar Adam zag niets.

Hij hoorde niets.

Hij voelde niets.

Hij dacht niets.

Er was een lichaam.

Maar nog geen levende ziel.

Toen blies God de levensadem in zijn neus.

En de mens werd een levende ziel.

We hebben deze tekst al eerder bekeken.

Maar nu kijken we naar een ander onderdeel.

Niet naar de ziel.

Naar de adem.

Naar de geest van leven.

Er kwam iets van God.

Onzichtbaar.

Niet vast te pakken.

Niet op een weegschaal te leggen.

Maar het gevolg was onmiddellijk zichtbaar.

Adam leefde.

Zijn hart klopte.

Zijn longen bewogen.

Zijn ogen zagen.

Zijn oren hoorden.

De ziel beleefde.

Misschien mogen we het heel eenvoudig voorstellen.

Lichaam plus geest geeft een levende ziel.

Niet als een wiskundige formule waarmee elk geheim van het leven is opgelost.

Maar als een eenvoudig beeld.

Het lichaam is gevormd.

De geest maakt levend.

De ziel is de levende, waarnemende mens die daardoor ontstaat.

Toen ik dat begon te begrijpen, zag ik ineens waarom ziel en geest niet hetzelfde kunnen zijn.

De ziel is het leven zoals ik het beleef.

De geest is de onzichtbare levenskracht waardoor ik leef.

De ziel voelt de wind.

De geest lijkt in de Bijbelse taal op de wind.

Onzichtbaar.

Maar werkzaam.

En nu gebeurt er iets bijzonders.

Want Paulus schrijft in 1 Korinthe 2:11:

„Want wie van de mensen weet de dingen van de mens, dan de geest van de mens die in hem is? Zo heeft ook niemand de dingen van God gekend dan de geest van God.”

Lees goed wat Paulus doet.

Hij vergelijkt de geest van de mens met de geest van God.

Mijn geest kent wat in mij is.

Gods geest kent wat in God is.

Dat zette mij aan het denken.

Want mijn geest is toch niet een tweede persoon naast mij?

Ik zeg:

Mijn hand.

Mijn stem.

Mijn gedachten.

Mijn geest.

Maar mijn geest is niet meneer Reesink nummer twee die ergens naast mij woont.

Mijn geest behoort bij mij.

Hij is onlosmakelijk met mij verbonden.

En Paulus gebruikt juist dát als vergelijking wanneer hij over Gods geest spreekt.

Zoals de geest van de mens de dingen van de mens kent...

zo kent de geest van God de dingen van God.

Dat is een verrassend eenvoudige vergelijking.

Misschien hebben wij van het woord geest soms iets veel ingewikkelders gemaakt dan Paulus deed.

Maar er is nog iets.

Hoe leren wij de dingen van God kennen?

Niet door beter te kijken.

Niet door harder te voelen.

Niet door een bijzondere sfeer te maken.

Paulus zegt dat Gods geest de diepten van God kent.

En die dingen worden bekendgemaakt.

God maakt Zich bekend.

Hij spreekt.

En ineens moest ik denken aan de woorden van Jezus:

„De woorden die Ik tot jullie gesproken heb, zijn geest en zijn leven.” - Johannes 6:63.

Woorden.

Daar zijn ze weer.

Niet lichtflitsen.

Niet kippenvel.

Niet een bijzondere geur in een kerkgebouw.

Woorden.

God maakt Zich bekend door wat Hij zegt.

Misschien begrijpt u nu beter waarom ik zo vaak blijf hangen bij woorden in de Bijbel.

Waarom ik wil weten wat er werkelijk staat.

Waarom één Grieks of Hebreeuws woord soms mijn hele aandacht krijgt.

Dat is geen taalkundige hobby.

Ik zoek God.

En als God Zich door Zijn Woord bekendmaakt, dan wil ik luisteren naar wat Hij zegt.

Niet naar wat ik graag zou willen dat Hij zegt.

Daar raakt dit hoofdstuk het vorige.

De ziel reageert op wat zij waarneemt.

De geest richt zich op wat niet gezien wordt.

Paulus schrijft:

„Want wij wandelen door geloof, niet door aanschouwen.” - 2 Korinthe 5:7.

Dat is moeilijk voor een ziel.

Mijn ziel wil zien.

Mijn ziel wil voelen.

Mijn ziel wil bevestiging.

Laat mij iets merken.

Geef mij een teken.

Laat mij ervaren dat U er bent.

Ik herken dat.

Misschien u ook.

Maar geloof begint ergens anders.

Geloof is uit het horen.

En het horen door het woord van Christus.

Romeinen 10:17.

De ziel zegt:

Laat het mij zien.

Geloof zegt:

God heeft gesproken.

De ziel zegt:

Ik voel er niets van.

Geloof zegt:

Maar wat heeft God gezegd?

Daarom kan een mens verdrietig zijn en toch geloven.

Bang zijn en toch vertrouwen.

Niets bijzonders ervaren en toch zeker zijn.

Dat is geen ontkenning van gevoelens.

De ziel mag huilen.

De ziel mag bang zijn.

De ziel mag juichen.

Maar de waarheid verandert niet mee met mijn stemming.

Wat een rust geeft dat eigenlijk.

Als Gods trouw afhankelijk was van mijn gevoel, dan had ik een probleem.

Mijn gevoel kan 's morgens anders zijn dan 's avonds.

Een slechte nacht kan mijn hele wereld donkerder maken.

Een vriendelijk woord kan mij optillen.

Een teleurstelling kan mij onderuit halen.

Zo werkt een mens.

Zo werkt mijn ziel.

Maar God verandert niet wanneer mijn stemming verandert.

Zijn Woord wordt niet minder waar omdat ik een slechte dag heb.

Misschien is dat wat geestelijk leven uiteindelijk zo bijzonder maakt.

Niet dat ik boven mijn gevoelens uitstijg.

Niet dat ik nooit meer twijfel.

Niet dat ik voortdurend in een geestelijke roes leef.

Maar dat ik midden in mijn wisselende ziel leer luisteren naar iets wat buiten mij vaststaat.

God heeft gesproken.

En Zijn geest getuigt samen met onze geest.

Paulus schrijft daarover in Romeinen 8:16:

„De geest zelf getuigt samen met onze geest dat wij kinderen van God zijn.”

Gods geest.

Onze geest.

Samen getuigen zij.

Niet mijn gevoel bepaalt wie ik voor God ben.

God zegt het.

En mijn geest stemt in met Zijn Woord.

Misschien is geloven soms wel veel eenvoudiger dan wij ervan gemaakt hebben.

God spreekt.

Ik hoor.

En ik zeg:

Amen.

Het zij zo.

Ik ben het eens met God.

Mijn ziel kan nog achterlopen.

Mijn gevoel kan nog protesteren.

Mijn ogen kunnen iets heel anders zien.

Maar de geest heeft gehoord.

En langzaam gebeurt er iets.

Het Woord begint ook mijn denken te veranderen.

Mijn blik verandert.

Mijn overtuigingen veranderen.

En soms...

heel langzaam...

komt zelfs mijn gevoel mee.

Niet omdat de ziel de geest heeft overtuigd.

Maar omdat het Woord van God van binnenuit zijn werk heeft gedaan.

Nu begrijp ik iets beter waarom Paulus spreekt over een geestelijke mens.

Dat is niet de mens die het meeste voelt.

Het is de mens die leert luisteren.

Naar wat niet door de ogen binnenkomt.

Naar wat niet afhankelijk is van sfeer.

Naar de God Die Zich bekendmaakt.

Door Zijn Woord.

En misschien is dat wel het grootste verschil tussen ziel en geest.

De ziel zegt wat ik ervaar.

De geest hoort wat God zegt.

En wanneer die twee niet hetzelfde zeggen...

begint de werkelijke vraag:

Naar wie luister ik?

Hoofdstuk 10

Eerst het zielse, daarna het geestelijke

Soms staat er in de Bijbel een klein zinnetje dat veel groter blijkt te zijn dan je aanvankelijk denkt.

Paulus schrijft:

„Maar het geestelijke is niet eerst, maar het zielse; daarna het geestelijke.”

1 Korinthe 15:46.

Ik had die woorden vaak gelezen.

Waarschijnlijk zonder erbij stil te staan.

Paulus spreekt in 1 Korinthe 15 over de opstanding.

Over Adam.

Over Christus.

Over het vergankelijke en het onvergankelijke.

Over het aardse en het hemelse.

En midden in dat grote betoog schrijft hij:

Eerst het zielse.

Daarna het geestelijke.

Die volgorde trok mijn aandacht.

Want het zielse is blijkbaar niet een fout die per ongeluk in de mens terechtgekomen is.

Het komt eerst.

Adam kwam eerst.

De levende ziel.

De aardse mens.

De mens uit stof.

Daarna komt Christus.

Paulus noemt Hem:

„de laatste Adam, een levendmakende geest.” - 1 Korinthe 15:45.

Daar staan ze bijna naast elkaar.

De eerste Adam.

Een levende ziel.

De laatste Adam.

Een levendmakende geest.

Dat verschil is enorm.

Adam ontving leven.

Christus maakt levend.

Adam werd een levende ziel.

Christus geeft leven.

De eerste mens is uit de aarde.

De tweede Mens is uit de hemel.

En wij?

Wij beginnen allemaal bij Adam.

Niemand wordt geestelijk geboren.

Een baby wordt geboren als een levend mens.

Een ziel.

Hij voelt.

Hij verlangt.

Hij reageert.

Als hij honger heeft, huilt hij.

Als hij schrikt, zoekt hij veiligheid.

Als hij zich prettig voelt, ontspant hij.

Niemand hoeft hem dat te leren.

Het zielse is eerst.

Misschien blijven wij daarom ons hele leven zo gevoelig voor wat wij zien en ervaren.

Wij zijn opgegroeid met onze zintuigen.

Kijken.

Luisteren.

Voelen.

Proeven.

Ruiken.

Zo leren wij de wereld kennen.

Een kind steekt zijn hand uit naar iets wat aantrekkelijk is.

Het weet nog niets van verstandig kiezen.

Het reageert.

Langzaam leert het onderscheid maken.

Niet alles wat lekker is, is goed.

Niet alles wat mooi is, is van mij.

Niet ieder verlangen hoeft onmiddellijk vervuld te worden.

Misschien is dat lichamelijk volwassen worden.

Maar zou er ook zoiets bestaan als geestelijk volwassen worden?

Paulus lijkt daar wel over te spreken.

Hij schrijft aan de Korintiërs:

„En ik, broeders, kon tot u niet spreken als tot geestelijke mensen, maar als tot vleselijke mensen, als tot jonge kinderen in Christus.” - 1 Korinthe 3:1.

Jonge kinderen.

In Christus.

Dat is opvallend.

Ze horen erbij.

Paulus noemt hen broeders.

Maar toch kan hij nog niet met hen spreken als met geestelijke mensen.

Er moet blijkbaar groei plaatsvinden.

Niet om méér kind van God te worden.

Maar om te leren leven vanuit wat God bekendmaakt.

En daar begon ik iets te zien.

Het zielse is vanzelfsprekend.

Het geestelijke moet geleerd worden.

Ik hoef niet te leren voelen.

Ik hoef niet te leren verlangen.

Ik hoef niet te leren reageren op wat ik zie.

Dat gaat vanzelf.

Maar vertrouwen op wat God zegt terwijl ik iets anders zie?

Dat moet ik leren.

Geloven terwijl mijn gevoel protesteert?

Dat moet ik leren.

Mijn overtuiging laten corrigeren?

Dat moet ik leren.

Luisteren voordat ik oordeel?

Ook dat moet ik leren.

Misschien verklaart dit waarom geestelijke groei soms zo langzaam gaat.

Wij proberen niet iets nieuws aan ons gevoel toe te voegen.

Wij leren een andere volgorde.

Mijn ziel hoeft niet te verdwijnen.

Mijn gevoel hoeft niet uitgeschakeld te worden.

Maar het hoeft niet meer voorop te lopen.

Dat klinkt eenvoudig.

In de praktijk is het dat niet.

Ik heb jarenlang dingen geloofd omdat ze voor mij vanzelfsprekend waren.

De ziel is onsterfelijk.

Goede mensen gaan naar de hemel.

Slechte mensen gaan naar de hel.

De dood is een doorgang.

Eeuwig betekent zonder einde.

Iedereen om mij heen gebruikte dezelfde woorden.

Ik hoorde ze.

Ik las ze.

Ik gaf ze door.

Ze voelden vertrouwd.

En wat vertrouwd voelt, onderzoeken wij niet zo snel.

Waarom zou je de fundering van een huis controleren wanneer het huis al jaren staat?

Totdat er ergens een scheur verschijnt.

Bij mij waren dat Bijbelteksten.

Kleine scheurtjes.

Prediker zei dat de doden niets weten.

Jezus zei dat niemand naar de hemel was opgevaren.

Paulus sprak over ontslapenen die zouden worden opgewekt.

De Schrift noemde mensen zielen.

Zielen konden sterven.

Steeds weer liep ik tegen teksten aan die niet goed pasten in het huis dat ik had gebouwd.

Mijn eerste reactie was ziels.

Dat kan niet.

Zo heb ik het nooit geleerd.

Zoveel christenen kunnen zich toch niet vergissen?

Mijn gevoel verdedigde het vertrouwde huis.

Maar het Woord bleef spreken.

Niet hard.

Niet dwingend.

De teksten stonden er gewoon.

En uiteindelijk moest ik kiezen.

Ga ik mijn huis beschermen?

Of ga ik de scheuren onderzoeken?

Dat is achteraf misschien wel een van de belangrijkste momenten in mijn zoektocht geweest.

Niet de ontdekking van één Griekse term.

Niet het lezen van één bijzonder boek.

Maar de bereidheid om te zeggen:

Als mijn overtuiging en de Schrift niet bij elkaar passen, dan moet mijn overtuiging bewegen.

Niet de Schrift.

Ik denk dat daar iets van geestelijke groei zichtbaar wordt.

Eerst het zielse.

Daarna het geestelijke.

Eerst reageren.

Dan leren luisteren.

Eerst vasthouden.

Dan leren loslaten.

Eerst zeggen:

Dat kan niet.

En daarna vragen:

Maar wat staat er?

Misschien denkt u inmiddels dat ik mijn vroegere geloof als een grote vergissing beschouw.

Zo eenvoudig ligt het niet.

Ik kijk niet met minachting terug op de jongen die catechisatie volgde.

Niet op de jeugdleider in de Christelijke Gereformeerde Kerk.

Niet op de oudste en Bijbelleraar in de Evangelische gemeente.

Dat was ik.

Op ieder moment van mijn leven wist ik wat ik op dat moment wist.

Ik geloofde wat ik oprecht voor waar hield.

En juist daarom begrijp ik mensen die vandaag geloven wat ik vroeger geloofde.

Ik wil hen niet uitlachen.

Ik wil hen niet verslaan in een discussie.

Ik wil alleen de vraag doorgeven die mij zelf niet meer losliet:

Wat staat er werkelijk?

Misschien is dat wel de beweging van het zielse naar het geestelijke.

Niet dat ik uiteindelijk alles weet.

Integendeel.

Hoe langer ik onderzoek, hoe voorzichtiger ik word.

Maar ik heb geleerd dat een vertrouwde gedachte niet automatisch een Bijbelse gedachte is.

Dat een diep gevoel geen bewijs is.

Dat een meerderheid de waarheid niet bepaalt.

En dat zelfs een overtuiging die ik jarenlang met heel mijn hart heb verdedigd opnieuw onderzocht mag worden.

Eerst het zielse.

Daarna het geestelijke.

Het is Gods volgorde.

En misschien ben ik nog steeds onderweg van het ene naar het andere.

Waarschijnlijk wel.

Maar één ding wil ik niet meer.

Mijn gevoel gebruiken om het Woord het zwijgen op te leggen.

Daarom blijven we onderzoeken.

Want er ligt nog een vraag die wij tot nu toe slechts zijdelings hebben aangeraakt.

Een vraag die alles wat wij over de ziel hebben geleerd op de proef stelt.

Wat gebeurt er wanneer de mens sterft?

Niet volgens Plato.

Niet volgens een begrafenislied.

Niet volgens wat wij altijd hebben gehoord.

Maar volgens de Bijbel.

Als de mens een levende ziel is...

als de geest leven geeft...

en als lichaam, ziel en geest niet hetzelfde zijn...

wat blijft er dan over wanneer het leven stopt?